

Rapport

Hatytringer, trusler og desinformasjon mot folkevalgte

Juni 2023

Laget av Ipsos for
Kommunesektorens
organisasjon (KS)

KS

FoU

Forord

På oppdrag for KS har Ipsos for andre gang gjennomført et FoU-prosjekt for å kartlegge omfanget av hatefulle ytringer og trusler blant folkevalgte lokalpolitikere i Norge. Undersøkelsen inkluderer også kartlegging av hvilke fora, arenaer og sammenhenger hat og trusler forekommer, samt konsekvenser det har for lokalpolitikere.

Undersøkelsen har denne gangen også inkludert tema desinformasjon. Formålet har vært å kartlegge forhold knyttet til desinformasjon i lokalpolitikken, hva slags opplevelser folkevalgte har med desinformasjon og hvordan de ville håndtert desinformasjon i den offentlige debatten.

Prosjektet er utført av Karin Hamre Gram, Lise Campbell Lehne og Synne Fonkalsrud, samt kvalitetssikrer Kirsten Sandberg Natvig.

Prosjektet er ledet av Karin Hamre Gram fra Ipsos og Lise Spikkeland fra KS.

Oslo, juni 2023

Ipsos

Innhold

Forord	Feil! Bokmerke er ikke definert.
1. Sammendrag	5
2. Innledning	7
2.1. Bakgrunn, hatefulle ytringer og trusler	7
2.1.1. Begrepsforståelse hatefulle ytringer og trusler.....	7
2.2. Bakgrunn, desinformasjon i den offentlige debatten	8
2.2.1. Begrepsforståelse desinformasjon	9
2.3. Prosjektets formål og problemstillinger	9
3. Metode og undersøkelsesdesign	10
3.1. Metode og gjennomføring av spørreundersøkelse	10
3.2. Målgruppe og utvalg	11
3.2.1. Justeringer i utvalget	11
3.2.2. Statistisk signifikans	11
3.3. Frafallsanalyse og vekting.....	12
3.4. Metode og gjennomføring av kvalitative dybdeintervjuer	13
4. Hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte	13
4.1. Omfang av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte	14
4.2. Typer hatytringer og trusler	18
4.3. Arenaer for hat og trusler	20
4.4. I hvilke sammenhenger folkevalgte har opplevd hatytringer og trusler	23
4.4.1. Hatefulle ytringer og trusler knyttet til gruppetilhørighet eller personlige egenskaper	24
4.4.2. Andre grunner for hat og trusler	26
4.5. Antakelser om motivasjon bak hatytringer og trusler	27
4.6. Konsekvenser hatytringer og trusler har for lokalpolitikere	29
4.6.1. Handlingenes konsekvenser for endret atferd blant lokalpolitikere.....	29
4.6.2. Hvilke typer konsekvenser har hatytringer og trusler for lokalpolitikere	30
4.6.3. Konsekvenser for andre politikere	32
4.6.4. Politianmeldelser og oppfølging	33
4.7. Støtte til forebygging og håndtering av hatefulle ytringer og konkrete trusler mot folkevalgte ..	37
4.7.1. Støtte til håndtering og forebygging av hatytringer og trusler	37
4.7.2. Ytterligere støttebehov	38
4.7.3. KS' Valgløfte.....	40
5. Desinformasjon	41
5.1. Opplevelse av desinformasjon i det politiske ordsiftet kommunen/fylkeskommunen	42
5.1.1. Hvor desinformasjon spres.....	42

5.1.2. Hvem står bak desinformasjon?	43
5.1.3. Håndtering og beredskap ved mistenkt desinformasjon	44
5.2. Erfaring med desinformasjon blant folkevalgte	46
5.2.1. Hvem desinformasjonen var rettet mot	47
5.2.2. Omfang av desinformasjon	48
5.2.3. Desinformasjonskanaler	49
5.2.4. Tiltak og bevissthet rundt desinformasjon	50
6. Kvalitative intervjuer	52
6.2. Et hardere offentlig ordskifte	52
6.2.1. Facebook er en sentral kanal for hatefulle ytringer og trusler	53
6.2.2. Ønskelig med et større fokus på «Vær-Varsom plakaten» hos lokalmediene	53
6.2.3. Hatefulle ytringer og trusler fremsettes også i andre kanaler	53
6.2.4. Behov for enda mer støtte knyttet til belastninger fra hatefulle ytringer og trusler	54
6.2.5. Effekter av hatefulle ytringer og trusler	55
6.2. Om desinformasjon	55
6.3.1. Desinformasjon som politisk verktøy	55
6.3.2. Spredning av desinformasjon som følge av manglende kunnskap	55
6.3.3. Desinformasjon oppleves først og fremst som en lokal utfordring	56
6.3.4. Håndtering av desinformasjon	56
7. Oppsummering	57
Vedlegg 1. Fordeling av fylke- kommunerepresentanter	58
Vedlegg 2. Feilmarginer	60
Vedlegg 3. Detaljerte svaralternativer Q9	61
Referanser	62

1. Sammendrag

Ipsos har, på vegne av KS, gjennomført en undersøkelse blant folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner i Norge om hatefulle ytringer, trusler og desinformasjon. Hovedformålet med denne rapporten er altså å gi innsikt i følgende:

- Erfaringer dagens folkevalgte har med hatefulle ytringer og trusler
- Erfaringer dagens folkevalgte har med desinformasjon

I 2019 gjennomførte Ipsos en tilsvarende undersøkelse. Denne omhandler også hatefulle ytringer og trusler, og der det er relevant vil endringer mellom 2019 og 2023 kommenteres i rapporten. Desinformasjon er imidlertid inkludert for første gang. Dette er et lite utforsket tema i Norge, særlig blant lokalpolitikere. Undersøkelsen vi nå har gjennomført gir innsikt i lokalpolitikeres kjennskap, bevissthet og erfaringer med desinformasjon i det offentlige ordskiftet.

Undersøkelsen er gjennomført som kvantitativ webundersøkelsen blant et representativt utvalg av folkevalgte i norske kommuner og fylkeskommuner (N=2245). Svarprosenten er 19 prosent¹. I tillegg er det gjennomført fem kvalitative dybdeintervjuer med samme målgruppe.

Rapporten består av syv kapitler. De første to inneholder (1) sammendrag og (2) innledning. Innledningen beskriver temaene nærmere og undersøkelsen i seg selv, avklarer begreper og skisserer rapportens struktur i større detalj. Kapittel 3 beskriver metoden og undersøkelsesdesignet. De tre siste kapitlene omhandler følgende analyser: (4) hatefulle ytringer og trusler, (5) desinformasjon og (6) kvalitative funn omkring begge temaene. Kapittel 7 er en kort oppsummering av rapporten.

Kapittel 4 viser at 40 prosent av de folkevalgte opplever å ha blitt utsatt for hatefulle ytringer, trusler eller begge deler. 36 prosent har opplevd hatefulle ytringer, 12 prosent har opplevd trusler og 8 prosent har både opplevd hatefulle ytringer og trusler. Overordnet viser undersøkelsen mange likhetstrekk med 2019.

Sosiale medier fremstår som den fremste kanalen der folkevalgte utsettes for hatefulle ytringer eller trusler. For nesten 3 av 4 av de som har opplevd hatefulle ytringer har det skjedd i sosiale medier. Lokalpolitikere trekker hovedsakelig frem deres *synlige posisjon i offentligheten, deres politiske arbeid, partitilhørighet og måten de blir omtalt i media på* som mulige årsaker bak hatytringer og trusler de har opplevd. Noen bestemte undergrupper – som kvinner, innvandrere og yngre aldersgrupper – opplever å være utsatt for hat og trusler i kraft av nettopp disse egenskapene.

Flertallet av lokalpolitikere som har blitt utsatt opplever at motivasjonen fra de som har utøvet hatytringer eller trusler mot dem er å *påvirke deres handlinger eller beslutninger, fornærme eller ydmyke dem, eller vise misnøye*. Mange opplever også at det dreier seg om et ønske om å få dem til å tie stille, for å skremme dem eller få dem til å slutte som politiker.

43 prosent av de som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler rapporterer at hendelsene har ført til endret atferd eller innføring av tiltak. Dette er en økning på 6 prosentpoeng sammenlignet med 2019. I hovedsak dreier det seg om ulike typer selvmoderering der de således har begrenset sin ytringsfrihet. For eksempel at de har *begrenset seg eller unnlatt å engasjere seg i et bestemt politisk tema, sak eller saksfelt*. I tillegg har godt over halvparten av de som har endret atferd, at de har vurdert å slutte som

¹ Det ble anvendt to ulike måter å nå de folkevalgte på, hvor den ene metoden ikke er mulig å beregne svarprosent for fordi vi ikke har kjennskap til utvalgsstørrelsen. For mer informasjon se kapittel 3.2.

politikere. Undersøkelsen viser også, i likhet med 2019, hvordan hatytringer og trusler som andre politikere utsettes for kan påvirke enkeltindividet.

I den siste delen av kapittel 4 blir det redegjort for noen nye spørsmål, som har som hensikt å se hvordan folkevalgte opplever håndteringen av hatefulle ytringer og trusler fra ulike lokalpolitiske instanser. Resultatene viser at en større andel, 62 prosent, opplever tilstrekkelig støtte fra partiet, mens oppunder halvparten svarer det samme om kommunestyret/fylkestinget og kommunen/fylkeskommunen. De fleste av dem som savner ytterligere tiltak nevner informasjon om *hvor de skal varsle, holdningsskapende arbeid og opplæring*.

Kapittel 5 gir innsikt som viser at folkevalgte oppfatter desinformasjon som et problem. Resultatene viser at 1 av 3 folkevalgte anser desinformasjon som et problem i den offentlige debatten og at halvparten av de folkevalgte har egne erfaringer med desinformasjon.

Det er stor variasjon i de folkevalgtes opplevelse av desinformasjon i det politiske ordskifte kommunen/ fylkeskommunen. Noen ser det som et betydelig problem, mens andre anser det som mindre viktig eller helt ubetydelig. 34 prosent av respondentene oppfatter desinformasjon som et meget- eller ganske stort problem, mens 37 prosent mener at desinformasjon er uproblematisk eller relativt uproblematisk. De kvalitative intervjuene gir innblikk i hvordan enkelte velger å ikke forholde seg til det, og trekker seg dermed ut av fora der debatten anses som urimelig.

De folkevalgte tror det er størst risiko for spredning av desinformasjon i betente politiske saker (39 prosent), etterfulgt av stortingsvalg (23 prosent) og lokalvalg (14 prosent). Et flertall av respondentene tror at desinformasjon rettet mot norske lokalpolitikere i stor grad kommer fra privatpersoner (56 prosent), men resultatene vitner om variasjon i hvem lokalpolitikere opplever som mulige avsendere av desinformasjon. For eksempel er det en del som også tror at norske aktører/organisasjoner (44 prosent), andre politiske partier (41 prosent), utenlandske stater (34 prosent) og internasjonale aktører/organisasjoner (29 prosent) kan stå bak.

Når det gjelder håndtering av desinformasjon, svarer nesten halvparten av respondentene at de ville forsøkt å imøtegå usannheter med sann informasjon (45 prosent) dersom de innså at de hadde blitt utsatt for det. En del svarer også at de ville tatt opp saken med politikerkollegaer (39 prosent) eller partiet sentralt (36 prosent).

Kapittel 6. oppsummerer funnene fra den kvalitative tilleggsstudien Ipsos gjennomførte. Generelt kommer det frem i intervjuene at det politiske ordskiftet oppleves som hardere enn tidligere, spesielt fra personer og grupperinger utenfor det politiske miljøet. Sosiale medier, hovedsakelig Facebook og kommentarfelt i lokalmedia, er der informantene opplever at hatytringer og trusler forekommer i størst grad.

Det kom også frem i dybdeintervjuene at desinformasjon ikke nødvendigvis oppleves som et nytt fenomen. Det benyttes, ifølge informantene, bevisst som et «politisk verktøy» av andre folkevalgte for å ramme politiske motstandere, men også som et virkemiddel for å sikre eller konsolidere makt og posisjon.

2. Innledning

2.1. Bakgrunn, hatefulle ytringer og trusler

Et trygt offentlig og politisk ordskifte er viktig, ikke minst for å beholde de lokalpolitikkerne vi har i dag og for å sørge for rekruttering til lokalpolitikken.

Trusler og hets mot politikere er framhevet som en alvorlig utfordring for demokratiet i PSTs nasjonale trusselvurdering. Den samlede belastningen for myndighetspersoner og politikere kan føre til at enkelte trekker seg fra den offentlige debatten eller avstår fra å stille til valg (PST, 2023). Folkevalgte lokalpolitikere er noen av de fremste representantene for vårt liberale demokrati. Det finnes stadig mer kunnskap om at politikere på alle nivåer opplever henvendelser i form av usaklig hets, men også til dels alvorlig trusler (Bjørge, Thomassen, & Strype, 2021). De lokale folkevalgtes synlige posisjon i offentligheten og lokalmiljøet gjør dem trolig særlig utsatt for *hatefulle ytringer og trusler*.

Det er gjennomført enkelte spørreundersøkelser, hovedsakelig på nasjonalt politisk nivå, om hets og trusler blant norske politikere de siste årene. Disse undersøkelsene viser at en betydelig andel av politikerne som har besvart undersøkelsene, har opplevd trusler eller ulike former for sjikane (NOU, 2022:9). En av disse undersøkelsene om hets og trusler blant folkevalgte ble gjennomført av Ipsos. Denne undersøkelsen viste at 4 av 10 lokale folkevalgte har blitt utsatt for hatefulle ytringer og 1 av 10 har blitt utsatt for trusler (Ipsos, 2019).

2.1.1. Begrepsforståelse hatefulle ytringer og trusler

Det finnes ingen universelt anerkjent definisjon av hatefulle ytringer og trusler, og konseptet kan forstås både juridisk og normativt. Den juridiske definerer hatefulle ytringer etter straffeloven §185 annet ledd (tidligere 135a). Denne verner mot alvorlige hatytringer som forsettlig eller grovt uaktsomme fremsettes offentlig eller i andres nærvær (Lovdata, 2009). En trussel er å skremme for å tvinge noen til noe eller å frykte noe. Den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, kan straffes etter straffelovens paragraf 263.

En utvidet forståelse er imidlertid hensiktsmessig å legge til grunn i denne undersøkelsen, ettersom den belyser fenomenets sosiale, kulturelle, kognitive og psykologiske aspekter, altså det subjektive, og ikke bare det som er juridisk gjeldende. I forskningen benyttes ofte Likestillings- og diskrimineringsombudets (LDO) utvidelse av begrepet. Her forstås hatytringer som:

”... nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn, som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder” (LDO 2015:12).

Denne tilnærmingen er gjerne anvendt i den offentlige debatten rundt fenomenet, men er også nødvendig for en utvidet forståelse av omfanget av hatefulle ytringer, hvordan det oppleves og hvilke konsekvenser det har for det norske demokratiet. Dette er tilsvarende definisjon som Ipsos benyttet i kartleggingen fra 2019, og som nå benyttes for kartleggingen i denne rapporten for 2023.

2.2. Bakgrunn, desinformasjon i den offentlige debatten

Når det gjelder erfaringer med desinformasjon blant lokalpolitikere i Norge, finnes det mindre kunnskap. Lokalpolitikeres rolle i forhold til lokal politikutforming og meningsdannelse gjør dem trolig i større grad et mål for *desinformasjon*. Ifølge nasjonal trusselvurdering 2023 har det så langt ikke blitt oppdaget omfattende påvirknings- eller desinformasjonskampanjer rettet mot politiske prosesser i Norge, men PST sier likevel at det er et behov for å være forberedt på dette i kommune- og fylkestingsvalget for 2023. Desinformasjon har blitt avdekket i andre land, noe som gir grunn til mistanke om at lignende skal kunne inntreffe i valg i Norge. Også andre instanser har påpekt at desinformasjon er et dagsaktuelt og viktig kartleggingsområde i forbindelse med valg, både på et lokalt og nasjonalt nivå (FFI, 2022), (SINTEF, 2019).

I det digitale samfunnet er det økt synlighet og bekymring knyttet til spredningen av usannheter i den offentlige debatten. Internett og sosiale medier har gjort det enklere og raskere å spre propaganda, løgn og feilinformasjon til et større publikum. Spredningen av usannheter, forsøk på å spre desinformasjon og fordekte påvirkningsoperasjoner har til felles med hets, hatefulle ytringer og trusler mot politikere, at det er en fare for ytringsfriheten og for den frie offentlige debatt.

I Ytringsfrihetskommisjonens rapport fra 2022 ble ytringsfrihetens stilling i det norske samfunnet utredet. Her kom det frem at regulering av innslag av usannheter i offentligheten er tilnærmet umulig. Det er både vanskelig å oppdage og stanse organiserte påvirkningskampanjer. Aktører kan bevisst spre villedninger med formål om å skade, og i påvirkningskampanjer kan desinformasjon bli brukt til å beskrive «aktørers koordinerte bruk av illegitime og fordekte metoder, for å påvirke meninger og virkelighetsoppfatninger hos enkeltpersoner eller grupper uten at disse er klar over dette» (NOU, 2022:9). Til dette kan det brukes avsendere som ikke selv alltid er klar over om informasjonen er sann eller usann. Det gjør det spesielt viktig å gjøre den offentlige debatten og allmennheten i Norge oppmerksomme på at usannheter kan eksistere.

Ytringsfrihetskommisjonen påpeker at det viktigste er å styrke samfunnets og enkeltborgeres evne til å vurdere, sortere og håndtere flommen av tilgjengelig informasjon. Spesielt viktig vil dette være overfor borgere som også er politikere. Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) sin kartlegging av stortingsvalget i 2021 viser til fordekte aktiviteter som desinformasjon og falske profiler med formål om å spre falsk informasjon kan benyttes inn mot et valg. Det fryktes at desinformasjon og/eller manipulasjon skal spres i mediebildet eller sosiale medier med hensikt om «å påvirke valgresultat, valgdeltakelse eller tilliten til valget» (FFI, 2022). I og med at omfanget er vanskelig å tallfeste, blir det desto viktigere å avdekke hvordan folkevalgte politikere er bevisst på dette, særlig opp mot valg.

Påvirkningsoperasjoner og fordekt påvirkning er høyt prioritert hos PST. Utenlandske aktører kan ha i oppgave å påvirke politiske beslutning og meningsdannelse i Norge, eksempelvis ved å bruke sosiale medier for å spre desinformasjon, rykter eller halvsannheter, eller gjennom målrettet arbeid mot personer som har politisk innflytelse for å påvirke utfallet ved enkeltsaker (FFI, 2022) (SINTEF, 2019).

Kartleggingen av omfanget av desinformasjon i den norske offentlige debatten kan altså oppfattes som komplisert. Fenomenet kan ofte være langsiktige og intensjonene kan være uklare, noe som gjør det vanskelig å skille dette fra autentiske aktiviteter i den digitale verden. På lokalpolitisk nivå kan også desinformasjon ta en litt annen form. Desinformasjon kan for eksempel, bevisst eller ubevisst, tas i bruk som politisk virkemiddel. Det vil derfor være høyt prioritert å undersøke og få innblikk i hvordan nåværende folkevalgte selv oppfatter denne tematikken, i hvilken grad de oppfatter det som en trussel for dem selv og demokratiet, samt hvordan de eventuelt forsøker å hindre å bli utsatt for desinformasjonskampanjer.

2.2.1. Begrepsforståelse desinformasjon

Det er ikke mulig å gi en objektiv og enhetlig definisjon av begrepet desinformasjon. At desinformasjon forstås ulikt, vises både i resultatene fra den kvantitative spørreundersøkelsen, fra de kvalitative intervjuene (se kapittel 6.), og i den forskningen som allerede finnes på feltet.

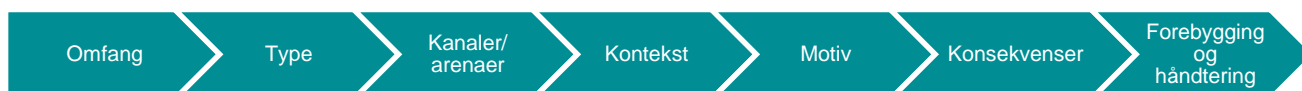
I spørreskjema ble desinformasjon beskrevet slik: *Desinformasjon handler om å bevisst utvikle og spre feilaktig og villedende informasjon i den hensikt å påvirke meninger, virkelighetsoppfatninger og/eller handlinger. Desinformasjon kan berøre den offentlige debatten både nasjonalt og lokalt, og kan være rettet mot lokalpolitikk og lokale folkevalgte. Avsendere kan være både norske og utenlandske aktører.*

Det er viktig å kunne skille mellom ulike typer desinformasjon når vi snakker om temaet. Ulike typer desinformasjon kan omfatte alt fra påvirkningsforsøk til forstyrrelser i valgprosesser, eller forhold som kan forstyrre sannheten til en sak. Aktører kan bevisst spre usann informasjon med hensikt å skape mistillit og omdanne meninger. Samtidig kan desinformasjon nærmest ubevisst spres av personer som har en overbevisning for eksempel politisk eller knyttet til en sak eller saksfelt. I undersøkelsen oppfattes desinformasjon hovedsakelig som bevisst spredning av feilaktig informasjon for å påvirke meninger, oppfatninger eller handlinger.

2.3. Prosjektets formål og problemstillinger

Undersøkelsen har hatt som formål å få bedre innsikt om hatytringer, trusler og desinformasjon rettet mot folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsen skal også kunne vise eventuelle endringer i folkevalgtes erfaringer med hatefulle ytringer og konkrete trusler siden 2019. Rapporten er delt inn i tre analysekapitler, hvor vi presenterer to av de mest omfattende her:

Undersøkelsestemaer hatefulle ytringer og trusler (kapittel 4)

- Omfang av ulike typer hat og trusler: I tillegg til å kartlegge hvor mange hendelser de lokale politikere har vært utsatt for, har det også vært ønske om å kartlegge i hvilken grad det finnes forskjeller mellom ulike undergrupper, så som kjønn og alder.
- Type hat og trusler: Under dette punktet har målet vært å kartlegge hvilke typer hat og trusler som fremsettes, og om disse har blitt fremsatt via direkte eller indirekte kontakt.
- Fora: Kartlegging av i hvilke fora hat og trusler fremsettes, og hvorvidt noen fora er mer benyttet enn andre.
- Sammenhenger hvor hat og trusler forekommer: Her har målet vært å se nærmere på ytringene og truslenes kontekst og sammenheng, med hovedfokus på hva folkevalgte selv antar er de fremste grunnene til at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler, samt hvor viktig de ulike grunnene anses å være.
- Motivene bak hendelsene de folkevalgte er utsatte for: Her har hensikten vært å kartlegge hva politikerne selv tror at avsenderne ønsket å oppnå med sine handlinger.
- Konsekvenser av de hatefulle ytringene og truslene: Her har målet vært å kartlegge konsekvenser både på det private plan og for aktørenes politiske virke. Private plan;

eksempelvis opplevd utrygghet i hverdagen eller psykisk helse. Aktørenes politiske virke; herunder spørsmålet om det har påvirket deres politiske deltagelse og motivasjon til å ytre seg offentlig.

Undersøkelsestemaer desinformasjon (kapittel 5)

- Opplevelse av hvor problematisk desinformasjon i det politiske ordskiftet oppfattes å være i lokalpolitikken.
- Hvilke kanaler de tror desinformasjon forekommer gjennom, og hvem de tror står bak eventuell desinformasjon.
- Hvordan de ville håndtert desinformasjon om de hadde oppdaget det.
- Erfaringer de selv har med desinformasjon, og hvor mange ganger de estimerer at de har vært vitne til desinformasjon.
- Hvilke tiltak som er innført i partiet og eller kommunen/fylkeskommunen.

3. Metode og undersøkelsesdesign

3.1. Metode og gjennomføring av spørreundersøkelse

Dataene i denne undersøkelsen er samlet inn gjennom en webundersøkelse. De folkevalgte har mottatt en lenke for utfylling av spørreskjema. Dette ble vurdert som den mest hensiktsmessige metoden i lys av undersøkelsens sensitive tematikk, men også fordi det når ut til mange og for å gjennomføre på tilsvarende måte som i 2019 for å få sammenliknbare data.

Spørreskjemaet ble utformet i samarbeid med KS og gjennomgikk flere runder med kvalitetssikring. Noen spørsmål fra 2019 ble fjernet og noen få ble lagt til. For delen om desinformasjon er alle spørsmålene utformet i denne runden. I forkant av datainnsamlingen ble spørreskjemaet pilotert elektronisk, såkalt «soft launch» for å hindre avvik, og deretter sendt ut til alle i bruttoutvalget.

Datainnsamlingen ble utført i perioden 2. til 25. mai 2023. For å nå respondentene benyttet Ipsos seg av en todelt utsendelsesmetode. I fase 1 ble e-postadresser direkte til folkevalgte i Norge benyttet. På grunn av mangler i listen over direkte e-postadresser ble det i fase 2 også sendt ut en pinkodebasert «global lenke» til postmottak i alle kommuner/fylkeskommuner i Norge. Dette gjorde det mulig å nå flere, men gjør det utfordrende å beregne faktisk svarprosent (se mer utfyllende informasjon under 3.2. *Målgruppe og utvalg*). Basert på fase 1 av utsendelsen er svarprosenten beregnet til 18,5 prosent. Den faktiske svarprosenten vil være noe høyere. Dette gir et godt grunnlag for innsikt i problemstillingen blant de folkevalgte i Norge. Totalt var det 2245 personer som svarte på undersøkelsen. I 2019 var det 1700 respondenter med i undersøkelsen.

Gjennom flere tiltak fra Ipsos og KS har det blitt tilrettelagt for en best mulig deltakelse i undersøkelsen. Ipsos har i samarbeid med KS jobbet frem en god og tillitsvekkende informasjonstekst til undersøkelsen som skulle motivere respondentene til å delta. Det har blitt sendt ut en påminnelse i løpet av datainnsamlingsperioden, og KS har også i forkant av undersøkelsen publisert innhold om undersøkelsen på sine hjemmesider og i sosiale medier.

3.2. Målgruppe og utvalg

For å nå respondentene benyttet Ipsos seg av KFs Kommuneregister med e-postadresser til folkevalgte i Norge. Listegrunnlaget bestod av en kontaktliste fra KF med e-postadresser til de folkevalgte. Listene er basert på KFs Kommuneregister og blir brukt til kommunikasjon/informasjon til alle de folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner.

Navn på de folkevalgte blir lagt inn via en import fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) etter hvert valg. Kommunene og fylkene legger selv inn e-postadresser på de folkevalgte. KF oppdaterer registeret når de mottar informasjon om endringer. I tillegg sendes det med jevne mellomrom ut påminnelser om at registeret bør holdes oppdatert for å sikre åpenhet i kommunesektoren.

Årsaken til at det ble det anvendt to ulike måter innsamlingsmetoder basert på samme listegrunnlag er at Ipsos har erfaring fra tidligere, særlig siden det nærmer seg slutten av en valgperiode, med avvik på de aktuelle listene. Som nevnt i forrige delkapittel er en ulempe med dette at vi kan beregne svarprosent kun for den ene metoden, fordi vi har både utvalgsstørrelse og antall svar, mens i den andre mangler vi utvalgsstørrelse. En annen mulig feilkilde med denne metoden er at flere i hver kommune/fylkeskommune kunne benytte seg av samme web-lenke og tilhørende pinkode. Det utgjør en risiko for at enkeltpersoner besvarer undersøkelsen flere ganger, men det er gjennomgått tester for å unngå slike avvik og anses som lite sannsynlig at det har skjedd i stor utstrekning i denne undersøkelsen.

Målgruppen for undersøkelsen er folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsen er sendt ut til folkevalgte politikere i samtlige kommuner og fylker i Norge. I kommunene er undersøkelsen sendt ut til kommunestyrerepresentanter, leder og nestleder i utvalg. I fylkene er undersøkelsen sendt ut til fylkestingrepresentanter.

Utvalgsdesignet for undersøkelsen gjenspeiler et tverrsnitt av de folkevalgte i norske kommuner og fylker, sett i forhold til fordeling av folkevalgte etter kjønn, alder, region og partitilhørighet. Selv om vi benyttet to ulike innsamlingsmetoder, var fordelingen av respondentene tilnærmet lik populasjonen (se nærmere beskrivelse i delkapittel 3.3. og vedlegg 1.)

3.2.1. Justeringer i utvalget

I kommuneloven fra 2018 er begrepet «folkevalgte» utvidet noe i forhold til tidligere. Mens folkevalgte tidligere var definert som «folkevalgte i kommunestyre», er det fra 2018 utvidet til også å gjelde folk i organer som «er valgt av folkevalgt organ». Det gjelder for eksempel medlemmer i ungdomsråd, eldreråd og råd for personer med nedsatt funksjonsevne (Lovdata, 2018).

Ipsos har brukt KFs lister over folkevalgte i Norge. Mens rådsmedlemmer er en del av listene i 2023, var de ikke det ved undersøkelsen i 2019. Da datainnsamlingen var gjennomført, ble svarene til medlemmer av råd derfor fjernet for bedre sammenliknbarhet mellom 2019 og 2023. Det er også en mer analytisk årsak som ligger til grunn. Rådsmedlemmer var ikke en tiltenkt målgruppe, ettersom undersøkelsen spesifikt skulle se på erfaringer de lokale politikerne i Norge har med hatytringer, trusler og desinformasjon. Avgjørelsen er tatt i samråd med KS.

3.2.2. Statistisk signifikans

Gjennomgående i rapporten vil en del signifikante forskjeller mellom undergrupper og totalen/gjennomsnittet kommenteres. Der dette kommenteres, vil det være en vesentlig forskjell mellom en undergruppe sammenliknet med gjennomsnittet i undersøkelsen. Vi bruker et signifikansnivå på 95 prosent i denne undersøkelsen. Til grunn ligger Kji-kvadrattesting som forutsetter enkle, tilfeldige utvalg. At et resultat er signifikant betyr at det er 95 prosent sannsynlighet

for at forskjellene mellom gruppene ikke skyldes tilfeldigheter dersom vi antar at nullhypotesen om «ingen forskjell» er sann. Dette er nyttig fordi vi da kan se hvilke undergrupper som skiller seg ut på en eller annen måte.

Det er også eksempler i rapporten på signifikante forskjeller mellom undergrupper, for eksempel forskjeller mellom kvinner og menn fremfor kvinner og totalen/gjennomsnittet. I disse tilfellene kommenteres dette eksplisitt. Statistisk signifikans er en vitenskapelig vurdering av om de sammenhengene, forskjellene eller endringene som er funnet i en kvantitativ undersøkelse er store nok til å være reelle.

3.3. Frafallsanalyse og vekting

For å sørge for at respondentene i denne undersøkelsen tilsvarer folkevalgte i kommunestyre og fylkesting i Norge, er det valgt ut et sett med bakgrunnsvariabler som vurderes som relevante for populasjonen, og som har blitt sammenliknet med offentlig statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Basert på denne oversikten er det, i likhet med gjennomføringen i 2019, gjennomført en *fracfallsanalyse*² hvor utvalgsfordelingen er sammenliknet med den faktiske fordelingen over folkevalgte lokalpolitikere i Norge. Oversikt over fordelingen blant de folkevalgte som har besvart undersøkelsen sammenliknet med de reelle tallene over lokale folkevalgte i Norge er presentert i Vedlegg 1.

Tolkningen av dette er at det er små skjevheter i utvalget etter de utvalgte bakgrunnsvariablene. Fordelingen mellom kjønn, landsdel og partitilhørighet ligger tett opp mot SSB-fordelingen, og er før vektingen langt på vei representativ for folkevalgte i Norge. Det er imidlertid noe skjevhet knyttet til alder. Det er en underrepresentasjon av de yngste og en overrepresentasjon av de eldste. Særlig få svar er det fra de yngste politikerne (18-29 år). En lavere responsrate blant denne aldersgruppen er et utviklingstrekk vi ser generelt i befolkningsundersøkelser, og ikke nødvendigvis knyttet til unge politikere som gruppe. Det er også noe skjevheter knyttet til landsdel, hovedsakelig knyttet til en svak overrepresentasjon av folkevalgte i Oslo og (tidl.) Akershus.

Temaet i undersøkelsen ser ut til i noen grad å være preget av alder, bosted og sentralitet. For å justere for disse skjevhetene i utvalget har undersøkelsen blitt vektet på kjønn, alder og fylke blant folkevalgte i Norge³ basert på offentlig statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Noen andre mulige feilkilder i undersøkelsen det er verdt å bemerke er at det kan være at personer som har opplevd hatefulle ytringer og trusler kan være mer eller mindre tilbøyelig til å besvare undersøkelsen enn andre. I tillegg vil opplevelsen og/eller kjennskapet til hatytringer, trusler og desinformasjon være subjektivt. Hva man «tåler», hvordan man oppfatter, opplever og håndterer det er forskjellig. Til tross for dette er det ikke grunn til å tro at det er systematiske skjevheter basert på dette som vil gi et overdrevent inntrykk av hvor utsatt lokalpolitikere er i denne undersøkelsen.

Utvalgsundersøkelser er alltid beheftet med feilmarginer. Feilmarginen varierer med antall intervjuer og svarfordelingen på det enkelte spørsmål. Se vedlagte generelle tabell i Vedlegg 2.

² Frafallsanalysen baserer seg på nyeste fylkesinndeling (Fylkesinndeling 2022) etter SSB standard <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/104/versjon/2108/koder>

³ Vektingen basert på forrige fylkesinndeling (Fylkesinndeling 2020) etter SSB standard, for muliggjøring av sammenlikning med forrige undersøkelse, samt at de folkevalgte i denne undersøkelsen er valgt inn på forrige fylkesstruktur. Dette har marginal betydning for resultatene fordi fordelingen er tilnærmet lik. <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/104/versjon/1158/koder>

3.4. Metode og gjennomføring av kvalitative dybdeintervjuer

I dette prosjektet er det inkludert en tilleggsmodul med kvalitativ tilnærming, for å oppnå en rikere innsikt i tematikken. Mens spørreundersøkelsen gir tallfestede funn, så åpner den kvalitative tilnærmingen for dybdeforståelse knyttet til tematikken og en potensielt mer nyansert innsikt.

Målgruppe og utvalg for den kvalitative tilnærmingen

Rekrutteringen til dybdeintervjuene foregikk via den kvantitative undersøkelsen ved at det ble lagt inn et spørsmål på slutten av spørreskjemaet om respondentene kunne tenke seg å delta i et dybdeintervju. Profilen på informantene ble valgt ut i samråd med KS. Samtlige informanter har opplevd hatefulle ytringer, trusler og har hatt mistanke om, eller erfart desinformasjon. Ipsos har etterstrebet en spredning fordelt på kommune, fylke, kommunestørrelse, partitilhørighet, lederverv, kjønn og alder i utvalget av respondenter så langt det lar seg gjøre med kun fem intervjuer.

Det er verdt å merke seg at noen av informantene både har erfaring med verv som folkevalgt i fylkeskommune og kommune. En bredere politisk bakgrunn gir en ytterligere dimensjon i refleksjonene som kommer frem i samtalen. En mer detaljert oversikt over de 5 respondentene er presentert i tabell 1⁴

Tabell 1: Oversikt over informantene

Geografi	Regional spredning
Kjønn	En kvinne og fire menn
Alder	Mellom 47 og 67 år
Partitilhørighet	Store og små politiske partier
Type verv	Fire med lederverv og én uten lederverv
Administrativ enhet	Fire kommuner – (ulik kommunestørrelse) og én fylkeskommune

Samtaleguide

Intervjuguide til dybdeintervjuene er utarbeidet i tett kontakt med KS for å belyse relevante temaområder. Tilnærmingen er semistrukturerte intervjuer som åpner opp for muligheten til å tilpasse og legge til relevante spørsmål som dukker opp under samtalen.

Gjennomføring

Intervjuene er gjennomført av erfarne moderatorer fra Ipsos, som også har erfaring innen sensitiv og krevende tematikk. Det er vektlagt å møte alle respondenter med respekt og empati. Dette er en tematikk som det kan være svært utfordrende å snakke om. Alle intervjuene er tatt opp på diktafon og transkribert i etterkant. Ipsos har gode rutiner for trygg lagring av datamateriale. I henhold til GDPR blir alle lydfiler og transkriberte dokumenter slettet senest 3 måneder etter at prosjektet er avsluttet.

4. Hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte

Folkevalgte er blant vårt samfunns fremste representanter for et liberalt demokrati. Deres synlige posisjon i offentligheten og deres representative rolle på vegne av innbyggerne gjør dem særlig sårbare for *hatefulle ytringer og trusler*. Politikk er følelser og meningsmangfold og kan til tider bestå av et hardt ordskifte. Trakasserende holdninger, hat og trusler kan imidlertid utgjøre en trussel for

⁴ Merk at informasjonen i tabellen er begrenset av personvern hensyn.

demokratiet. Et anstendig, trygt og tolererende debattklima er svært viktig både for at lokalpolitikere skal føle seg trygge, og for å sikre rekruttering til lokalpolitikken.

I dette kapitlet presenteres resultatene overordnet og med grafiske illustrasjoner. Analysen tar hensyn til statistisk signifikante forskjeller mellom ulike relevante grupper som kjønn, alder, sentralitet, landsdel og partitilhørighet. For mer informasjon om «statistisk signifikans», se kapittel 3.

I kapittel 4.1 rettes fokus mot omfanget av hatefulle ytringer og trusler som lokale politikere blir utsatt for. Det undersøkes hvor utbredt disse hendelsene er blant respondentene. Kapittel 4.2 tar for seg typen hatytringer og trusler som blir fremsatt, med spesiell oppmerksomhet på om de skjer gjennom direkte eller indirekte kontakt. Kapittel 4.3 viser hvilke plattformer og fora hatytringene og truslene blir fremsatt på. Her sammenliknes ulike plattformer for å få en forståelse av hvor hendelsene forekommer.

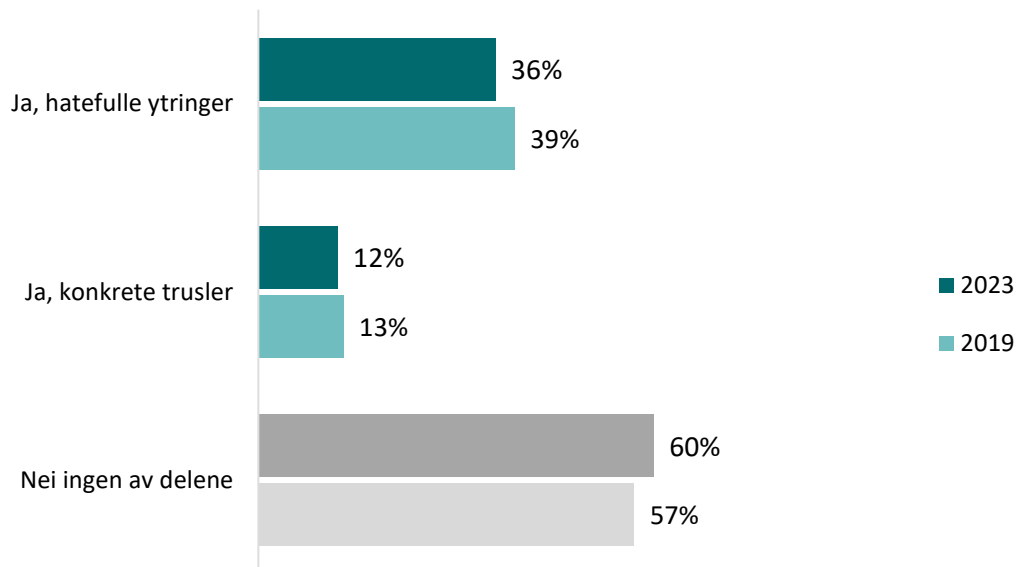
Kapittel 4.4 dykker ned i konteksten og sammenhengen til ytringene og truslene. Her undersøkes de folkevalgtes egen oppfatning av hvilke årsaker de tror har ligget til grunn for at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer og trusler, samt hvilken betydning de ulike grunnene har hatt. I kapittel 4.5 utforskes de antatte motivene bak handlingene. Her undersøkes hvilke bakenforliggende faktorer som kan ha bidratt til at disse hendelsene oppstår. Kapittel 4.6 tar for seg konsekvensene av hatefulle ytringer og trusler for de folkevalgte politikerne, både sosialt og psykologisk. Det diskuteres også de negative implikasjonene disse hendelsene har for deres politiske engasjement og deltakelse. Det siste delkapitlet, 4.7, retter fokuset mot støtte til håndtering og forebygging av hatytringer og trusler.

4.1. Omfang av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte

4 av 10 av de spurte lokalpolitikere har blitt utsatt for hatefulle ytringer, konkrete trusler eller har opplevd begge deler (40 prosent). 60 prosent har ikke blitt utsatt for hverken hatefulle ytringer eller konkrete trusler. Overordnet, som illustrert i figur 1, svarer 36 prosent at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer, mens 12 prosent har blitt utsatt for trusler. Totalt 8 prosent har både opplevd hatefulle ytringer

og konkrete trusler. På dette spørsmålet var det mulig å krysse av for å ha opplevd både hatefulle ytringer og konkrete trusler, derfor summerer ikke disse andelen til 100 prosent⁵.

Figur 1. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler? (n=2245).

Samme spørsmål ble også stilt i 2019. Selv om andelen som svarer at de har opplevd hatytringer eller trusler er noe lavere i 2023, kan dette skyldes tilfeldigheter fordi endringen ikke er signifikant mellom de to gjennomføringene. Dette gjelder både andelen som har opplevd hatefulle ytringer og konkrete trusler.

Som i 2019 ser vi imidlertid at forholdet mellom hatytringer og trusler er omtrent det samme; det er færre som har opplevd konkrete trusler enn hatefulle ytringer. Resultatene viser videre at de som har vært utsatt for hatefulle ytringer oftere har opplevd dette gjentatte ganger, sammenliknet med de som har vært utsatt for trusler (Figur 2 og 3).

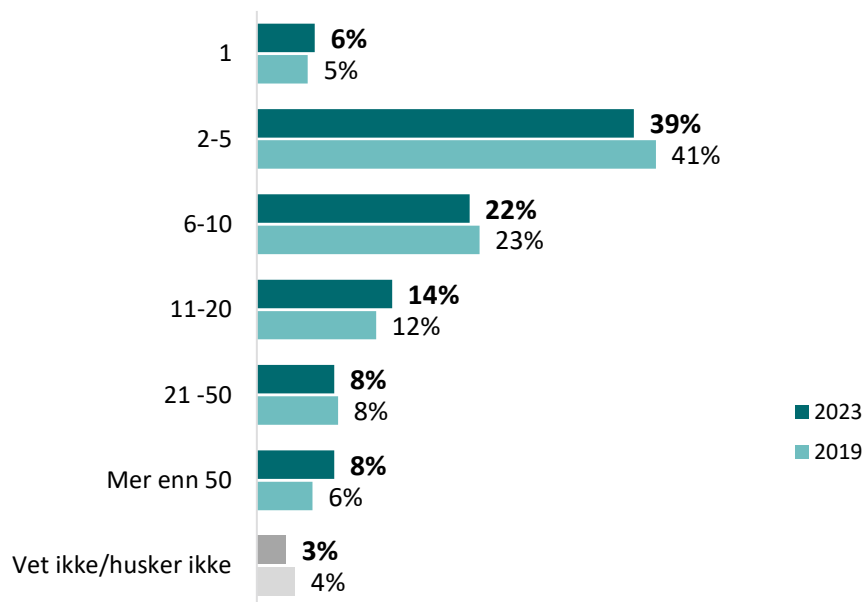
Videre ble respondentene stilt spørsmål om omtrent hvor mange ganger de har opplevd hatefulle ytringer og/eller trusler. Her har kun de utsatte respondentene svart. Blant de som har vært utsatt for *trusler* er det en større andel som har vært utsatt 1 gang og 2-5 ganger, sammenliknet med de som har vært utsatt for hatefulle ytringer.

På den andre siden viser resultatene at blant de som har vært utsatt for *hatefulle ytringer* er det en større andel som har opplevd dette 11 ganger eller mer. Sammenlagt utgjør de en tredjedel (30

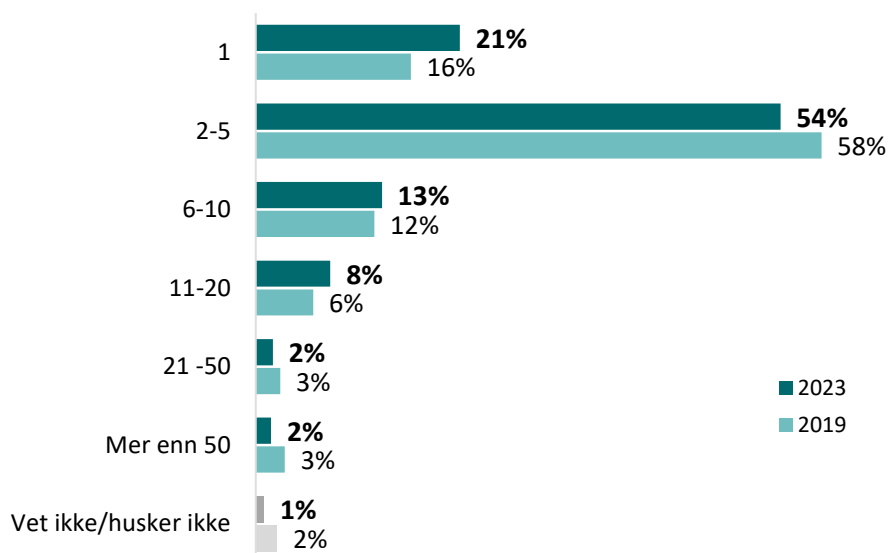
⁵ Hvor stor andel som har opplevd enten hatefulle ytringer eller trusler, 40 prosent, ser vi ut ifra at 60 prosent har svart «Nei, ingen av delene».

prosent) av de som har opplevd hatefulle ytringer. Dette bildet er tilsvarende det resultatene i 2019 viste.

Figur 2. Omtrent hvor mange hatefulle ytringer har du blitt utsatt for i løpet av din tid som lokalpolitiker? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer, N=759)

Figur 3. Omtrent hvor mange trusler har du blitt utsatt for i løpet av din tid som lokalpolitiker? (Filter: Har vært utsatt for konkrete trusler, N=245)

Det kan være glidende overganger mellom hva som anses å være trusler og hatefulle ytringer, og i enkelte tilfeller kan en ytring inneholde elementer av begge deler. Resultatene fra undersøkelsene både i 2019 og i 2023 viser likevel tydelig at flere av dem som har vært utsatt for trusler har opplevd dette på en svært aggressiv og eksplisitt måte. I de åpne svarene forteller enkelte av politikerne om sine erfaringer:

" Vedkommende forsøkte å få meg sparket fra min sivile jobb. Min sønn og kone ble truet fysisk på butikken".

" E-poster fra høyreekstreme angående krigen i Ukraina. Direkte trusler."

Flere av de åpne svarene som omhandler hatefulle ytringer forteller også om hendelser av en aggressiv karakter, men fremstår bredere i sitt omfang. En utfordring med hatefulle ytringer som begrep er at det langt på vei er relativt, og hva som subjektivt oppleves som *hatefullt* kan variere. I de åpne svarene gjengis et bredt spekter av ulike typer erfaringer, fra ydmykende ytringer fra andre politikere til latterliggjøring i media:

" Ordfører og kommunedirektøren tar og angriper meg personlig istedenfor saken. Prøver å fremstille meg som mindre smart».

" Omtalte meg med løgnaktige og med hatefulle merknader i facebook-gruppe".

" Løgn og trakassering ble brukt mot meg for å undergrave min troverdighet og upartiskhet i en rolle. Tror faktumet at jeg er kvinne påvirker omfanget av angrepet".

Som i 2019 ser vi at det også i denne undersøkelsen er ytringer som direkte stigmatiserer eller truer den enkelte politiker eller det politiske partiet, samt konspiratoriske ytringer:

" Muldvarp" innmeldt i partiet, med mål om å endre maktbalansen til fordel for andre parti".

" I tillegg til å uttrykke desperasjon og frykt, som dessverre kom til uttrykk gjennom trusler om å finne meg, komme hjem til meg, vite hvor jeg bodde".

Ytringer som konspirerer om forræderi eller maktmisbruk behøver ikke nødvendigvis å være hatefulle i sitt uttrykk, men ytringer med konspiratoriske henvisninger kommer gjerne fra avsendere som er mer radikaliserede og/eller ideologiske i sin overbevisning (Holter, 2018). Med andre ord vil slike ytringer også kunne bære på subtile elementer som kan regnes som hatefulle, samtidig som avsenderne har en egen motivasjon til å ytre seg på hatefulle måter.

Omfang av hat og trusler mot folkevalgte

Variasjoner mellom undergrupper

Alder og kjønn

Resultatene viser at det er variasjon mellom aldersgruppene når det gjelder om man har vært utsatt for hatefulle ytringer eller ikke. Det er en signifikant større andel som har opplevd hatefulle ytringer blant personer mellom 40 - 49 år (42 prosent) sammenlignet med gjennomsnittet i undersøkelsen på 36 prosent. Samtidig ser man en signifikant lavere andel blant personer over 60 år (29 prosent). Aldersgruppene 18-29 og 30-39 er ikke signifikant forskjellig fra gjennomsnittet.

Når det gjelder konkrete trusler er det aldersgruppen 30 – 39 år som har blitt mest utsatt for dette, her svarer 15 prosent at de har opplevd dette, sammenlignet med gjennomsnittet/totalen på 12 prosent.

Det er også en signifikant større andel kvinner (40 prosent) som har opplevd hatefulle ytringer, sammenlignet med gjennomsnittet.

Se delkapittel 3.2.2. for nærmere beskrivelse av statistisk signifikans

4.2. Typer hatytringer og trusler

Hat og trusler kan fremsettes på mange måter gjennom forskjellige kanaler. Med fremveksten av sosiale medier og utviklingen av informasjonsteknologi ser man at hat og trusler fremsettes oftere på nye og digitale plattformer enn tidligere.

Grovt oppdelt ser man et skille mellom *indirekte* og *direkte* former for kontakt og formidling av hatefulle ytringer eller trusler. *Indirekte kontakt* viser til kommunikasjon via kanaler som sosiale medier, internett eller telefon. *Direkte kontakt* viser til formidling av hatefulle ytringer eller trusler via fysisk eller nær kontakt med avsenderen, slik som ubehagelige tilnærmelser eller kontaktforsøk, fysisk angrep eller skadeverk på eiendom.

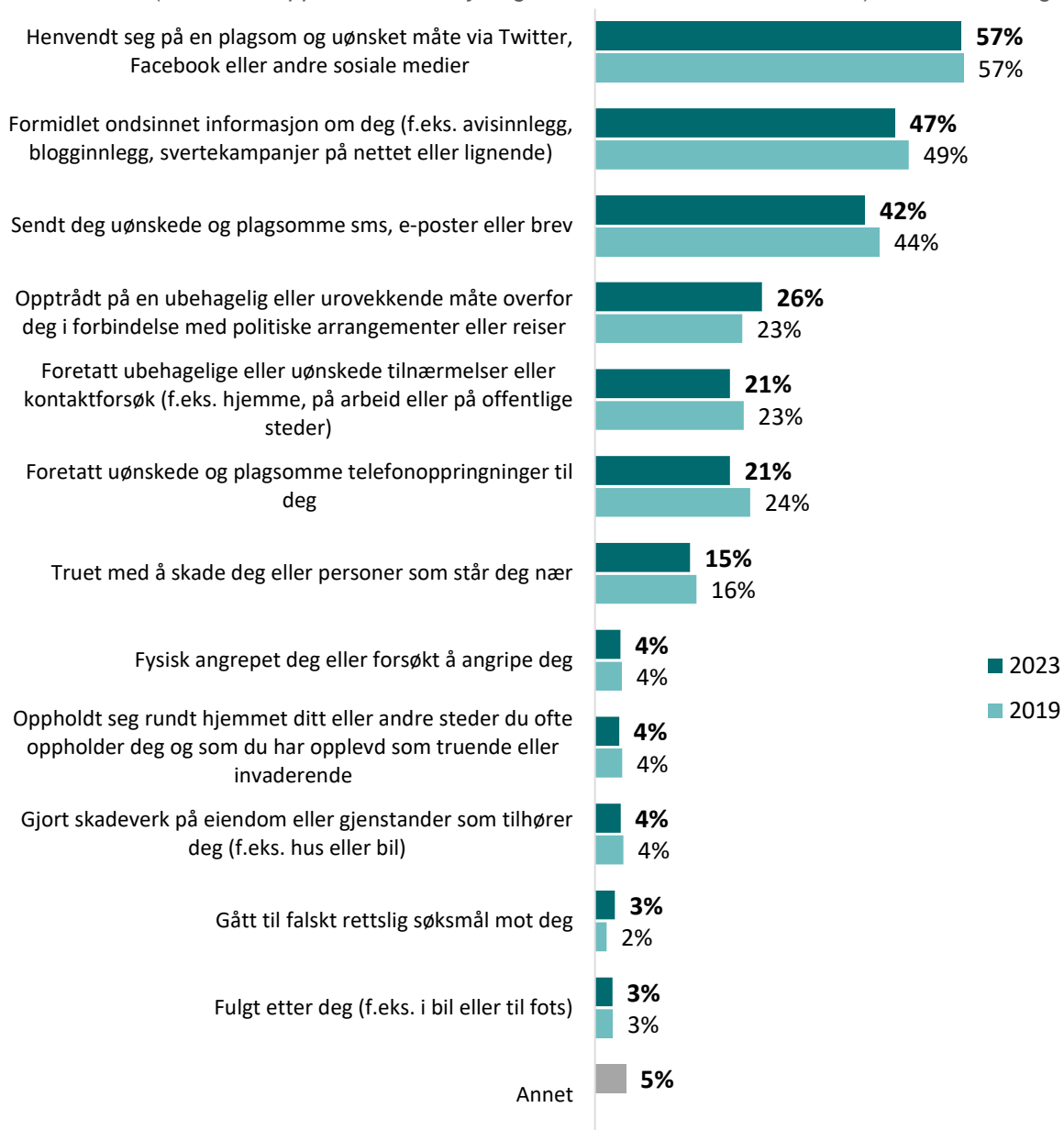
Blant de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler er indirekte kontakt via sosiale medier og internett de mest fremtredende formene for formidling (Figur 4). Over halvparten (57 prosent) har opplevd plagsomme og uønskede henvendelser via Twitter, Facebook eller andre sosiale medier. Dette var også de mest brukte kanalene i 2019 (57 prosent).

Videre har omtrent halvparten (47 prosent) opplevd at noen har formidlet ondsinnet informasjon gjennom eksempelvis avisinnlegg, blogginnlegg eller svertetekampanjer på nett. 42 prosent har opplevd å få tilsendt uønskede og plagsomme SMS 'er, e-poster eller brev og 21 prosent har opplevd tilsvarende telefonoppringninger. Bildet av hvordan de hatefulle ytringene og truslene har blitt formidlet gjennom de indirekte formene er tilsvarende det undersøkelsen i 2019 viste.

Når det gjelder de direkte formene for kontakt viser resultatene at 1 av 5 har opplevd at noen har foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk hjemme, på arbeid eller på offentlige steder (21 prosent), og i tillegg har ca. 1 av 4 opplevd at noen har opptrådt på en ubehagelig eller urovekkende måte i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser (26 prosent). 15 prosent har også opplevd trusler om å skade dem eller noen som står dem nær. Dette bildet er likt som i 2019.

Et mindretall har også opplevd skadeverk på eiendom eller gjenstander (4 prosent), at noen har oppholdt seg rundt hjemmet deres eller andre steder de ofte oppholder seg på en truende eller invaderende måte (4 prosent), fysisk angrep eller at noen har forsøkt å angripe dem (4 prosent) eller fulgt etter dem (3 prosent).

Figur 4. I løpet av din tid som lokalpolitiker (kommune eller fylkeskommune), har du opplevd at noen har ... (Filter: *Har opplevd hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=854*) Flere svar mulig.

Typen hat og trusler som fremsettes

Variasjoner mellom undergrupper

Alder

Yngre personer opplever oftere enn totalen at noen har sendt uønskede og plagsomme SMS 'er, e-poster eller brev. Henholdsvis 62 prosent og 51 prosent av de som har opplevd hatytringer eller trusler svarer dette blant aldersgruppen 18-29 og 30-39 år. Resultatene fra 2019 viste de samme tendensene for disse aldersgruppene.

Videre er det en signifikant større andel blant personer mellom 30-39 år som har opplevd ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk (42 prosent), uønskede og plagsomme telefonoppringninger (28 prosent), i tillegg til fysiske angrep (10 prosent) og at noen har fulgt etter en i bil eller til fots (6 prosent). Sammenlignet med resultatene fra 2019 fremstår aldersgruppen 30-39 år nå i 2023 er mer utsatte enn totalen enn sist.

Resultatene fra denne undersøkelsen viser også at aldersgruppen 50 – 59 år i større grad enn totalen har opplevd at noen har truet med å skade dem eller personer som står dem nær (21 prosent).

Kjønn

Menn opplever i større grad enn totalen blitt utsatt for formidling av ondsinnet informasjon gjennom f.eks. avisinnlegg, blogginnlegg, svertetekampanjer på nettet eller lignende (51 %).

Se delkapittel 3.2.2. for nærmere beskrivelse av statistisk signifikans

4.3. Arenaer for hat og trusler

Det er tydelig at internett er det fremste forum for fremsettelse av hatefulle ytringer mot lokalpolitikere (Figur 5), både gjennom sosiale medier og i kommentarfelt/nettforum. Blant de folkevalgte som har vært utsatt for hatefulle ytringer har nesten 3 av 4 opplevd dette på sosiale medier (73 prosent), og 6 av 10 vært utsatt for dette i kommentarfelt eller nettforum (61 prosent). Videre har 1 av 4 opplevd hatefulle ytringer på e-post (26 prosent) og telefon/SMS (25 prosent).

I denne undersøkelsen har vi også spurt om man har blitt utsatt for hatefulle ytringer fra andre politikere, og her svarer 1 av 3 at det har de blitt (31 prosent). Enkelte forklarer at det dreier seg om politiske grupperinger og makt, her gjennom noen sitater fra åpne svar i undersøkelsen:

«Utsatt for rykter og komplott innad i folkevalgt gruppering».

«Innad i partiet er det folk som føler sine posisjoner blir truet, og dermed ytrer hatefulle ting for å prøve å sverte meg».

«Hersketeknikker i politiske møter».

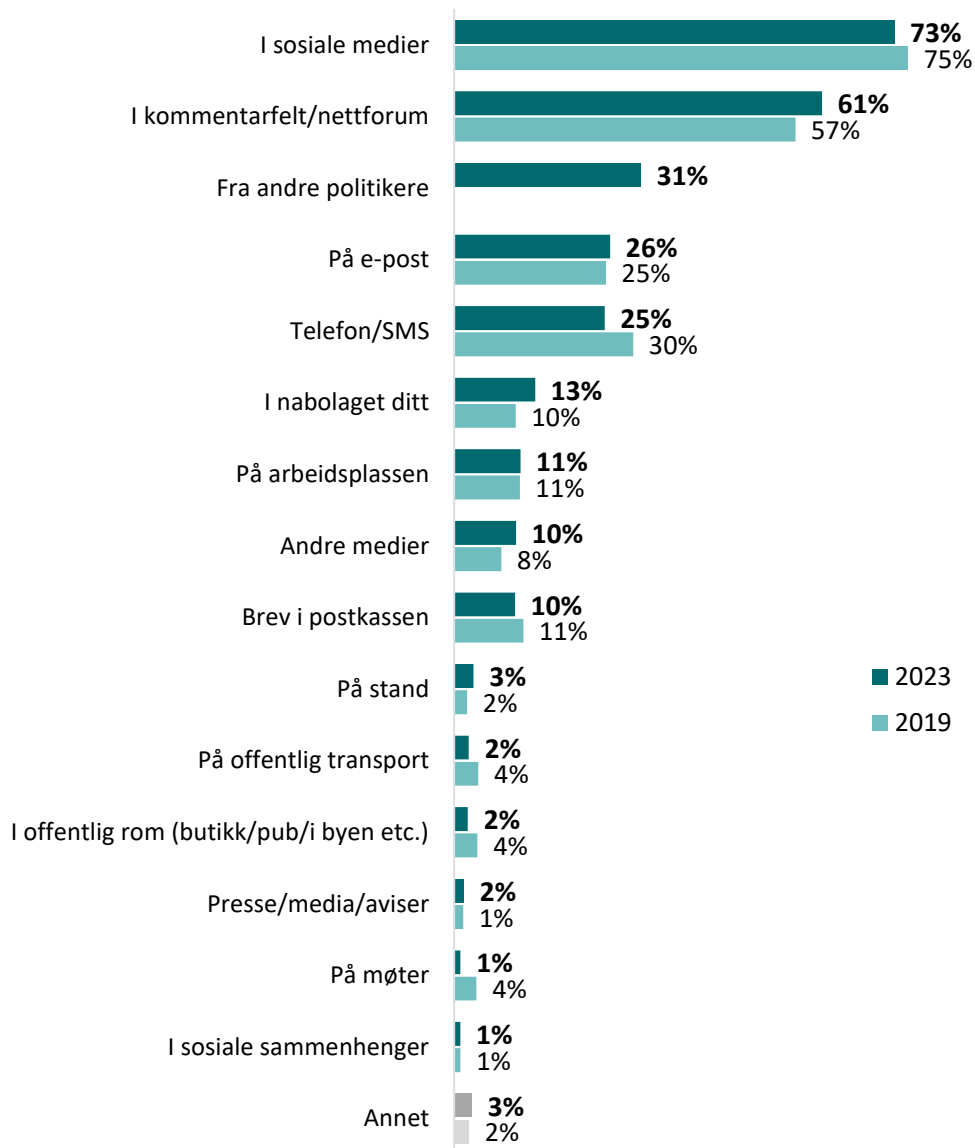
«Trusler, utfrysing og diskriminering skjedde internt i partiet på bestilling av ledelse, gruppeleder og ordfører».

«Ordfører er svært uenig med meg av ideologiske grunner. Han avbryter mine innlegg selv om de er innenfor bestemt taletid, og fordi han mener mine argumenter er irrelevante. Det gjelder ikke bare meg, men minst 3-4 andre kommunestyremedlemmer.»

Resultatene viser at det er signifikant flere blant de som er gruppeleder eller har annet lederverv i kommunestyre/fylkestinget (39 prosent) og de som representerer «Annet parti» (51 prosent), som har

opplevd hatefulle ytringer fra andre politikere, sammenlignet med totalen. Vi ser også at dette gjelder signifikant flere blant de som har sittet i kommunestyre/fylkestinget mellom 5-9 år (42 prosent).

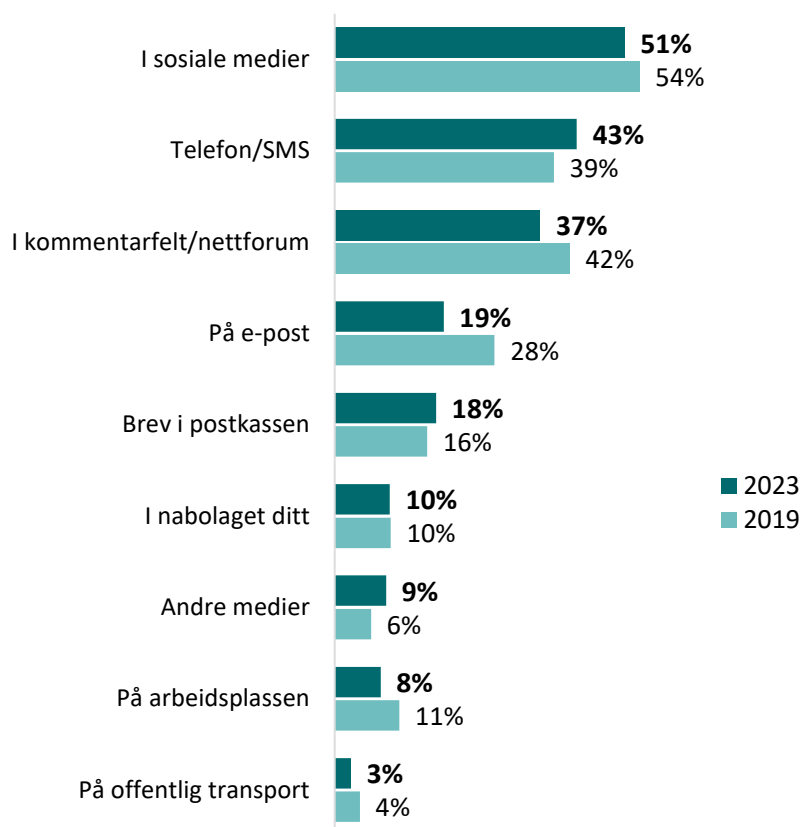
Figur 5. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for hatefulle ytringer på noen av de følgende arenaene? (Filter: Har opplevd hatefulle ytringer, N=759)

Internett er også en viktig plattform, ikke bare for hatytringer, men også for utøvelse av *konkrete trusler mot* folkevalgte politikere (Figur 6). Over halvparten (51 prosent) av de som har vært utsatt for konkrete trusler har mottatt disse på sosiale medier, og nesten 4 av 10 har fått rettet trusler mot seg i kommentarfelt eller nettforum (37 prosent).

Videre viser resultatene at 4 av 10 har mottatt trusler via telefon/SMS (43 prosent) og 2 av 10 via e-post (19 prosent). Sammenlignet med hatefulle ytringer, tyder resultatene på at konkrete trusler noe sjeldnere skjer på internett (herunder sosiale medier og kommentarfelt) og oftere via telefon og SMS. Telefon og SMS er en mere direkte form og kan derfor også for noen oppleves som mer truende.

Figur 6. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for konkrete trusler på noen av de følgende arenaene? (Filter: Har opplevd konkrete trusler, n=245)

Fora for hat og trusler

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Blant de som har vært utsatt for hatefulle ytringer og trusler ser vi at det er forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder i hvilke fora en mottar hets eller trusler. Det er en større andel kvinner som har vært utsatt for hatefulle ytringer via e-post, sammenlignet med menn (hhv. 31 prosent og 23 prosent). Blant dem som har mottatt konkrete trusler finner vi også en større andel kvinner enn menn som har mottatt trusler via brev i postkassen (24 prosent vs. 14 prosent).

Alder

Yngre politikere mellom 18 og 29 år har i større grad enn totalen opplevd å bli utsatt for både hatefulle ytringer via e-post, via brev og på møter, henholdsvis 37, 18 og 4 prosent. Selv om resultatene er statistisk signifikante, gjør vi oppmerksom på at basene her er relativt små.

Videre har politikere i alderen 30-39 år oftere vært utsatt for hatefulle ytringer i sosiale medier, via epost og på stand, henholdsvis 85, 37, og 7 prosent. Denne aldersgruppen har også i større grad enn gjennomsnittet opplevd konkrete trusler i kommentar felt/nettforum (50 prosent).

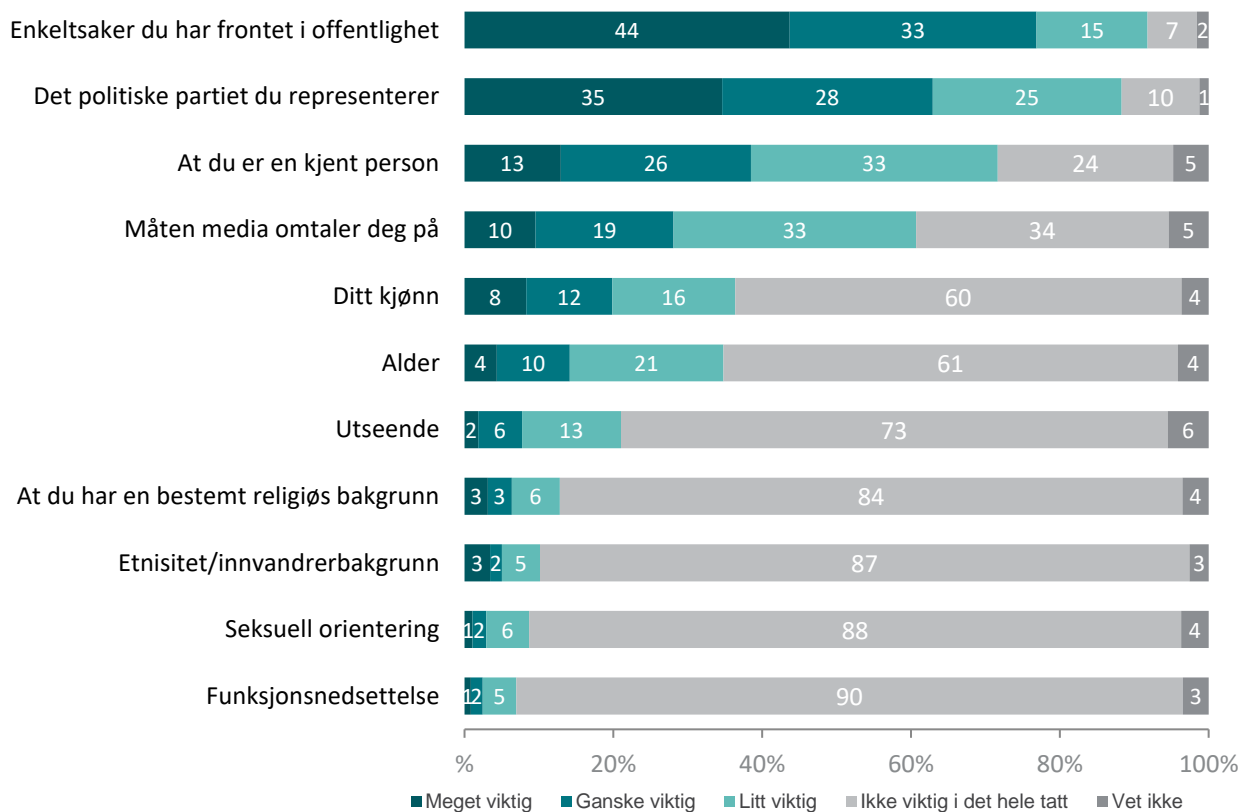
Se delkapittel 3.2.2. for nærmere beskrivelse av statistisk signifikans

4.4. I hvilke sammenhenger folkevalgte har opplevd hatytringer og trusler

Det finnes mange ulike årsaker til hatefulle ytringer eller konkrete trusler rettet mot politikere. For politikere kan det være rettet mot deres særskilte synlige posisjon i offentligheten, eksempelvis deres politiske arbeid, partitilhørighet eller bestemte saksområder. Men hatytringer og trusler kan også være knyttet direkte til en persons gruppetilhørighet eller andre egenskaper knyttet til en persons identitet, som for eksempel kjønn og alder⁶. Noen av disse er fastsatt i straffeloven § 185 om hatefulle ytringer. Denne lovparagrafen definerer gruppebasert tilhørighet til å inkludere hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, religion eller livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk eller nedsatt funksjonsevne.

I undersøkelsen ble de lokalpolitikere som hadde blitt utsatt for hatytringer eller trusler stilt spørsmål om *hvorfor* de tror de hatefulle ytringene eller truslene hadde forekommet. På dette spørsmålet var det mulig å krysse av for flere svaralternativer.

Figur 7. Hvor viktig tror du at hver av grunnene nedenfor kan ha vært i dine tilfeller? (N=854)

Resultatene, som er illustrert i figur 7, viser at lokalpolitikere som har blitt utsatt for hatytringer og trusler generelt i størst grad tror det skjer i kraft av å være i offentlighetens søkelys, enten på grunn av

⁶ I faglitteratur omtales dette som ofte som diskrimineringsgrunnlag.

enkeltsaker de har frontet i offentligheten, det politiske partiet de representerer, at de er en kjent person eller måten de blir omtalt i media på.

Det er imidlertid relativt stor variasjon i andeler på disse ulike alternativene. Hele 77 prosent tror at enkeltsaker de har frontet i offentligheten er en meget- eller ganske viktig grunn til at de har blitt utsatt for hat eller trusler, 63 prosent tror det er på grunn av det politiske partiet de representerer, 39 prosent fordi de er en kjent person, mens 29 prosent tror det er på grunn av måten media har omtalt dem på. Dette er samme tendens som i 2019. Da svarte 8 av 10 at det skyldtes enkeltsaker de har frontet i offentligheten, 6 av 10 det politiske partiet de representerer og 1 av 3 på grunn av at de er en kjent person.

4.4.1. Hatefulle ytringer og trusler knyttet til gruppetilhørighet eller personlige egenskaper

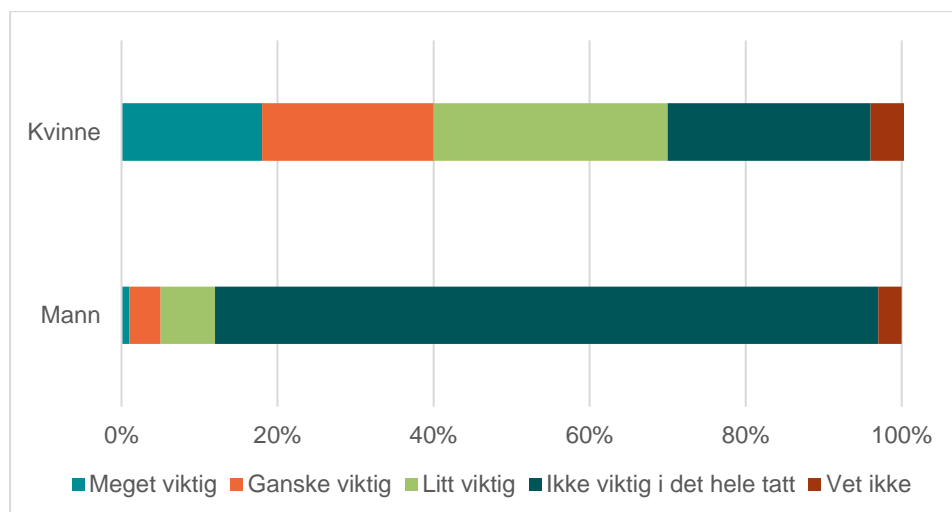
Ved første øyekast er det er langt færre som tror at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler på bakgrunn av gruppetilhørighet eller egenskaper knyttet til deres identitet sammenliknet med egenskaper i kraft av å være en offentlig lokalpolitiker. Totalt svarer 20 prosent at en meget- eller ganske viktig grunn til at de har blitt utsatt for hat og trusler skyldes deres kjønn, men ser vi isolert på kvinner er andelen langt større. Videre er det totalt 14 prosent som har svart at de har blitt utsatt for hat eller trusler på grunn av alder, 6 prosent på grunn av en bestemt religiøs bakgrunn, 5 prosent på grunn av etnisitet eller innvandrerbakgrunn, 3 prosent på grunn av seksuell orientering og 3 prosent på grunn av funksjonsnedsettelse. Ser vi nærmere på noen av disse gruppene isolert, tegnes et annet bilde.

Kjønn

Kvinner opplever generelt i større grad å bli utsatt for diskriminering på grunn av sitt kjønn sammenliknet med andre grupper, ifølge Statistisk sentralbyrå (Oppøyen, 2022). Det samme gjelder hatytringer og trusler, der et stort flertall av de kvinnelige folkevalgte oppgir at de har blitt utsatt for negativ oppmerksomhet i kraft av sitt kjønn. Hele 70 prosent av kvinnene mener at deres kjønn spiller en rolle i hatytringene eller truslene de har opplevd. Dette er en signifikant betydelig forskjell fra gjennomsnittet i undersøkelsen, som ligger på omtrent halvparten av dette (35 prosent). 18 prosent av kvinnene oppgir at kjønn er en meget viktig grunn, 22 prosent svarer at kjønn er ganske viktig og 30 prosent svarer at kjønn er litt viktig.

På den andre siden er andelen menn som oppgir at deres kjønn er av betydning for at de har blitt utsatt for hat eller trusler betydelig lavere enn gjennomsnittet. Kun 12 prosent av mennene svarer at deres kjønn er en meget-, ganske eller litt viktig grunn til at de ble utsatt for hat eller trusler.

Figur 8. Grad av betydning kjønn har for å bli utsatt for hatefulle ytringer og/eller trusler, etter kjønn (N=854)

Disse funnene indikerer at kjønn spiller en betydelig rolle i opplevelsen av hatytringer og trusler blant folkevalgte kvinner, og at det i langt større grad spilles på kjønn i hatefulle ytringer og trusler mot kvinner enn det som er tilfelle blant menn. Kvinner opplever i større grad at de blir utsatt for slik negativ oppmerksomhet på grunn av sitt kjønn, mens menn i mindre grad rapporterer om kjønn som en årsak.

Innvandrerbakgrunn

For politikere med innvandrerbakgrunn som har erfart hatytringer eller trusler, svarer 3 av 4 (75 prosent) at deres innvandrerbakgrunn eller etnisitet var en meget-, ganske- eller litt viktig grunn til at de ble utsatt for hat eller trusler. 39 prosent av disse svarer at dette var en meget viktig grunn til at det skjedde. Dette er høyt tall og, parallelt med kjønn, innebærer dette det at politikere med innvandrerbakgrunn tilsynelatende i langt større grad enn etniske nordmenn blir utsatt for negative opplevelser i kraft av sin innvandrerbakgrunn, også når det gjelder hatefulle ytringer og trusler.

Selv om antallet folkevalgte med innvandrerbakgrunn for deltok i undersøkelsen er lavt, og således gir mindre sikkerhet i resultatene er disse svarene signifikante og kan med 95 prosent sannsynlighet regnes som sikre. Kun 1 av 3, eller 34 prosent av folkevalgte med innvandrerbakgrunn som har opplevd hatytringer eller trusler mener at deres innvandrerbakgrunn eller etnisitet ikke var en viktig grunn i det hele tatt.

Også når det gjelder grunner som utseende (20 prosent) og religiøs bakgrunn (35 prosent) er det signifikant større andel blant folkevalgte med innvandrerbakgrunn som har opplevd hat og trusler som mener dette er meget- eller ganske viktige grunner for at hat eller trusler har blitt fremsatt mot dem.

Alder

Når det gjelder alder er det i størst grad de yngste, aldersgruppen 18-29 år, som opplever å ha blitt utsatt for hat og trusler på grunn av alder. 64 prosent opplever det som en meget- eller ganske viktig årsak. Gjennomsnittet for hele utvalget er 14 prosent. Andelene er signifikant lavere enn gjennomsnittet for de eldste aldersgruppene (40-49 år, 50-59 år og 60 år +).

Et annet viktig perspektiv som også kan belyses fra tidligere undersøkelser, blant annet den kvalitative utredningen om rettspraksis knyttet til trusler og hatefulle ytringer mot lokale folkevalgte (Ipsos, 2020), er at fartstid i politikken har betydning. Der kom det frem at jo lenger du har vært politiker, jo

større toleranse eller tåleevne har man for hets o.l. Dette kan til en viss grad gjøre at de yngste, med kortest erfaring, opplever at de mottar mer hets og hat enn eldre som har blitt mer «hardhudete», som ikke i samme grad lar seg merke av det.

I utredningen fra 2020 fortalte informantene at det i vel så stor grad er fartstid som alder som er den utslagsgivende faktoren for hvordan man tåler hets. Dette kan til en viss grad underbygges av resultatene i denne undersøkelsen der vi ser at det er de med kortest fartstid som i størst grad mener alder har betydning, mens blant de med lang fartstid, over 30 år, er det kun 2 prosent som opplever alder som en grunn. Det kan indikere to ting; at man tåler mer jo eldre man er eller jo lengre fartstid i politikken man har. Kanskje begge deler.

Samlet sett tror mange at det å være en offentlig person og fronte enkeltsaker i offentligheten har stor betydning for de hatefulle ytringene og truslene som ytres, selv om disse ikke nødvendigvis er knyttet til deres personlige egenskaper (Figur 10). Det er likevel tydelig at det er noen personlige kjennetegn, som kjønn, alder, etnisitet/innvandringsbakgrunn eller religiøs tilhørighet, som har stor betydning for enkelte politikere. Resultatene tyder på at personer som har mottatt hets på grunn av disse årsakene i større grad svarer at disse egenskapene er en «meget viktig» grunn for at de ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler.

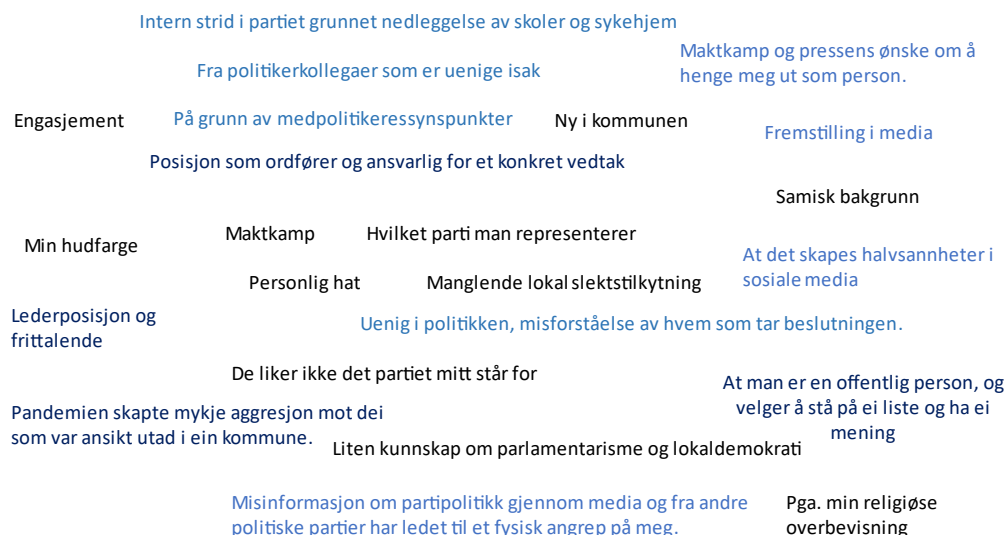
4.4.2. Andre grunner for hat og trusler

I undersøkelsen ble det også stilt spørsmål om respondentene kunne oppgi eventuelt andre grunner til at de har blitt utsatt for hatytringer eller trusler. Her kunne respondentene selv åpent skrive inn hva slags grunner de trodde de var utsatt på grunnlag av (Figur 9). De mest hyppig forekommende handler om politisk maktkamp eller meningsmotstand. Eksempler på dette er deres standpunkt i en sak eller uenighet, mangel på forståelse og samarbeidsvilje (11 prosent), bestemte saker, hendelser eller vedtak (7 prosent), politisk maktkamp (4 prosent) eller enkeltsaker de har frontet i offentligheten (3 prosent). Se vedlegg 3. for fullstendig figur⁷

Videre er det enkelte som nevner at private forhold som bosted, familiære forhold eller livsstil utenfor politikken har medført til hatefulle ytringer eller konkrete trusler for enkelte.

⁷ I figuren i vedlegget er åpne svar manuelt kodet

Figur 9. Er det noen andre grunner du mener kan være viktige for at du ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=342). Utvalgte åpne svar.

4.5. Antakelser om motivasjon bak hatytringer og trusler

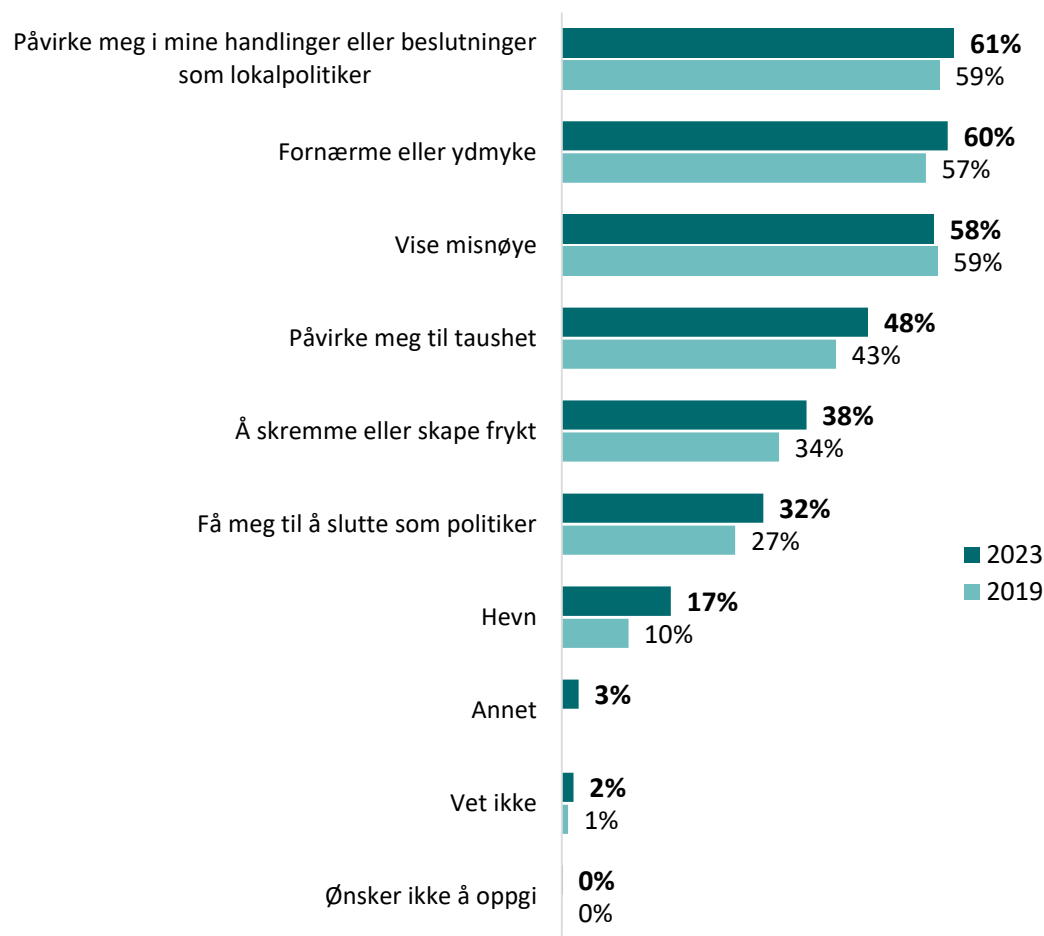
Respondentene i undersøkelsen har blitt bedt om å svare på hva de selv tror avsenderne ønsket å oppnå med sine hatytringer og trusler. Svaralternativene spenner fra at de tror avsenderne ønsket å vise misnøye eller fornærme - til «mer» alvorlige hensikter, som å få vedkommende til å slutte med sin politiske virksomhet, eller skremme og skape frykt.

Figur 10. viser at det i 2023 er, i likhet med forrige gjennomføring, 3 av 5 (61 prosent) av de som har vært utsatt for hatytringer eller konkrete trusler som tror avsenderen ønsket å påvirke dem i deres handlinger eller beslutninger som lokalpolitiker, fornærme eller ydmyke (60 prosent) eller vise misnøye (58 prosent).

Nesten halvparten tror at avsenderen ønsket å påvirke dem til taushet (48 prosent), 38 prosent tror det var for å skremme eller skape frykt og 32 prosent for å få dem til å slutte som politiker. Sammenliknet med resultatene fra tilsvarende undersøkelse i 2019 har andelen for noe mer alvorlige hensikter hatt en svak økning. Det er med andre ord en noe større andel lokalpolitikere i 2023 som tror at avsendere har utført hatefulle ytringer eller trusler med eksplisitt hensikt om å true deres demokratiske deltakelse.

Avslutningsvis er det også en økning i andel som tror at avsenderen hadde som hensikt å hevne seg mot vedkommende. 17 prosent i 2023, mot 10 prosent i 2019.

Figur 10. Hva tror du at personen(e) ønsket å oppnå med sine handlinger? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=854).

Motivasjon

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Det er en signifikant større andel kvinner som mener at hat- eller trusselhendelsene de har blitt utsatt for hadde som hensikt å fornærme eller ydmyke (65 prosent), sammenliknet med gjennomsnittet (60 prosent).

På en annen side er det en signifikant større andel menn (61 prosent) som opplever at handlingene de ble utsatt for hadde som hensikt å vise misnøye, sammenliknet med gjennomsnittet i undersøkelsen (58 prosent).

Se delkapittel 3.2.2. for nærmere beskrivelse av statistisk signifikans

4.6. Konsekvenser hatytringer og trusler har for lokalpolitikere

Et viktig undersøkelsesmål er hvordan hatefulle ytringer og trusler faktisk påvirker politikeres motivasjon for å drive med politikk, og i hvilken grad de ytrer sine faktiske meninger og ønsker å være synlig i offentligheten. Hatefulle ytringer og trusler kan med andre ord få alvorlige emosjonelle og sosiale konsekvenser for den enkelte. Dette i seg selv er alvorlig og kan få implikasjoner for menneskers følelse av trygghet og livskvalitet. Slike konsekvenser på individnivå utgjør imidlertid også en trussel ikke bare mot politikere som yrkesgruppe, men også for ytringsfriheten, rekruttering til politikken og dermed demokratiet som sådan.

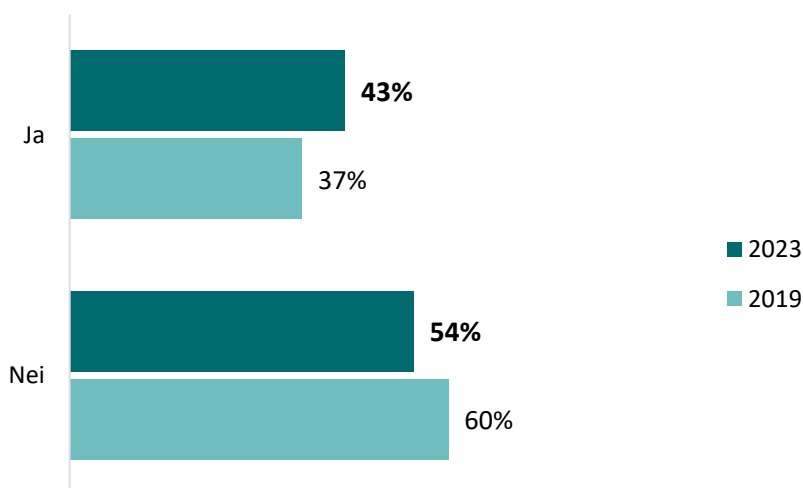
Et viktig skille går altså mellom hvordan ytringene og truslene har påvirket politikerne selv, mentalt og sosialt på den ene siden, og hvilke konsekvenser det har hatt for deres politiske deltakelse på den andre. Sistnevnte kan knyttes til et sunt debattklima, ytringsfrihet og demokrati, men her er det gråsoner og den ene påvirker den andre og vice versa. En hypotese er at konsekvenser hatytringer og trusler får for den enkelte henger sammen med hva slags type hat eller trussel de har blitt utsatt for.

4.6.1. Handlingenes konsekvenser for endret atferd blant lokalpolitikere

Blant dem som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler svarer 43 prosent at hendelsene har ført til endret atferd eller innføring av tiltak. Innføring av tiltak kan for eksempel dreie seg om å skaffe seg skjult nummer, bytte mailadresser eller fysisk ikke delta på ting fordi man er redd for å bli utsatt. Dette er en økning på 6 prosentpoeng sammenliknet med 2019. Videre svarer 54 prosent, altså flertallet av de som har blitt utsatt, at de ikke har endret atferd eller innført tiltak som følge av hendelsene.

Blant politikere som har vært utsatt for *trusler* er det signifikant større andel som svarer at de har endret atferd eller innført tiltak (56 prosent), sammenliknet med de som er utsatt for hatefulle ytringer. Noe som kan tyde på at de mest alvorlige hendelsene i større grad fører til atferdsendring/tiltak.

Figur 11. Tenk på alle typer uønskede og plagsomme hendelser, inkludert trusler og angrep, som du har vært utsatt for. Har dette ført til at du har endret atferd eller gjennomført andre tiltak?⁸ (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=854)

⁸ Svaralternativene «Husker ikke» og «vet ikke» er fjernet fra figuren. 2 prosent svarte «husker ikke i 2023, samme i 2019. 0 prosent svarte «Vet ikke i 2023», 2 prosent i 2019

Resultatene viser videre at det er en signifikant større andel kvinner som har endret atferd som følge av hendelsene, 54 prosent. Blant menn er andelen signifikant lavere enn gjennomsnittet med 36 prosent. Det er også i større grad lokalpolitikere under 50 år som rapporterer at de har endret atferd eller innført tiltak. 56 prosent av de mellom 30-39 år og 51 prosent av de mellom 40-49 år.

4.6.2. Hvilke typer konsekvenser har hatytringer og trusler for lokalpolitikere

Blant lokalpolitikere som har svart at de har endret atferd eller innført tiltak fordi de har blitt utsatt for hatytringer eller trusler ser vi at disse først og fremst påvirkes til å utøve en form for selvbegrensning eller selvsensur. Som illustrert i figur 14, er tendensene tilsvarende 2019, særlig når det gjelder de atferdsendringene/tiltakene som er mest vanlig.

På spørsmålet om hva slags type atferdsendringer eller tiltak de har innført var det mulig å krysse av på flere svar. Nesten 3 av 5 har svart at hendelsen har ført til at de har begrenset sin talefrihet rundt et politisk tema, at de har unnlatt å engasjere eller uttale seg i en spesifikk sak/saksfelt eller at de har vurdert å slutte som politiker. Blant de som har vurdert å slutte som politiker er det signifikant flere menn og personer i aldersgruppen 30-39 år. Det er flere i 2023, sammenliknet med 2019, som svarer at de har vurdert å slutte som politiker (52 prosent i 2019 og 57 prosent i 2023). Det er også 22 prosent som har svart at de har bestemt seg for å slutte som politiker. I 2019 var denne andelen 15 prosent.

Halvparten av de som har endret atferd svarer også at de har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt eller redusert sine sosiale aktiviteter, og 1 av 3 svarer at de har fått dårligere selvtilit (34 prosent) eller blitt bekymret for å være ute i offentligheten (33 prosent). Sistnevnte er det signifikant flere kvinner enn gjennomsnittet som svarer. På begge disse svaralternativene har det vært en liten økning sammenliknet med 2019. 1 av 5 folkevalgte svarer at de har i blitt engstelig for sin egen eller sine nærmestes sikkerhet og har iverksatt ulike sikkerhetstiltak, både hjemme og på jobb, samtidig som **de** har endret daglige rutiner.

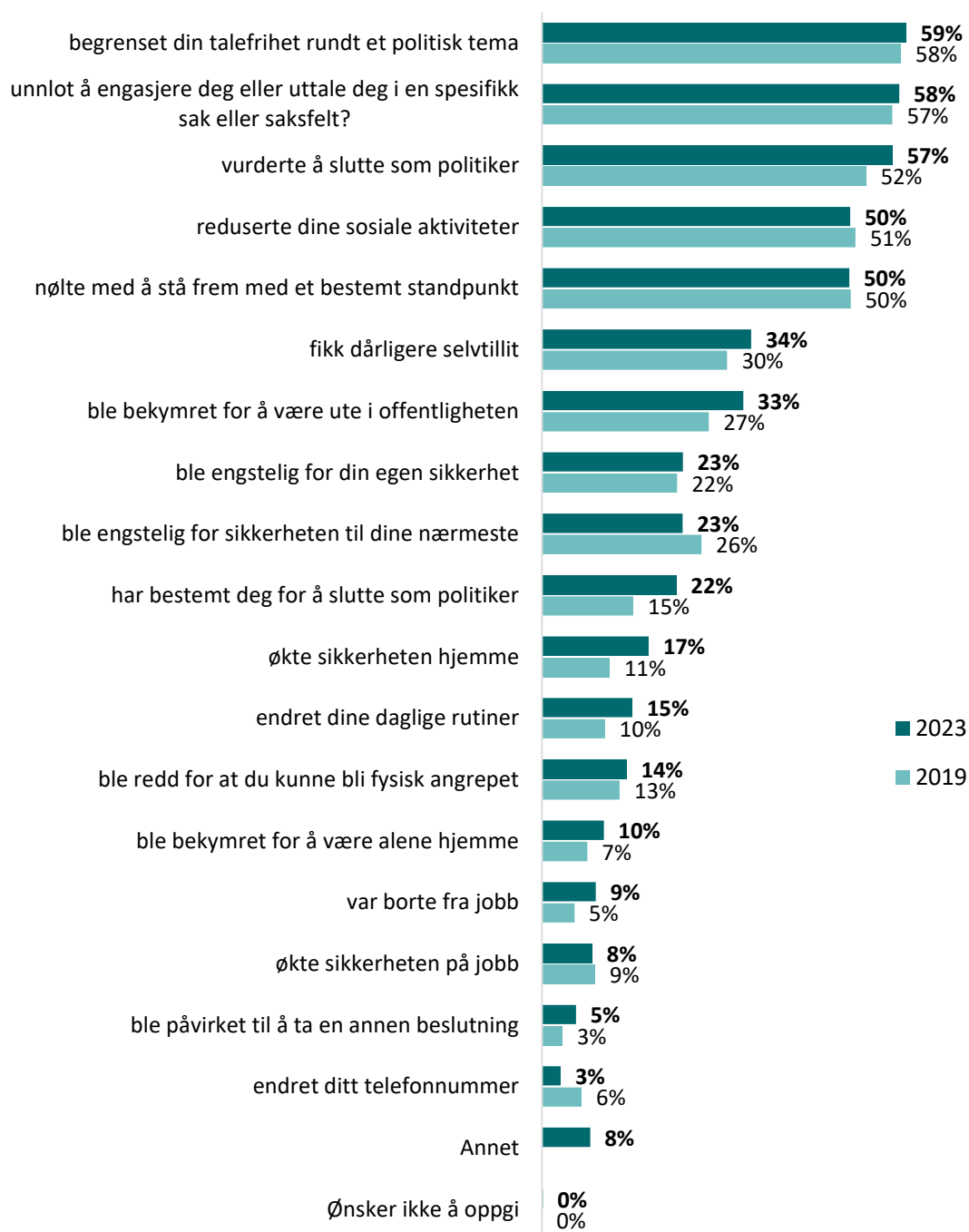
Det ser ut til at de mer alvorlige konsekvensene er mer vanlig blant de som har mottatt konkrete trusler enn de som har opplevd hatefulle ytringer. Personer som har blitt utsatt for trusler har i signifikant større grad enn gjennomsnittet blitt engstelig for egen sikkerhet (44 prosent), blitt bekymret for å være ute i offentligheten (43 prosent) og endret daglige rutiner (43). I tillegg har de i større grad, 1 av 3, økt sikkerheten hjemme, blitt engstelig for sikkerheten til de nærmeste og vært redde for å bli fysisk angrepet sammenliknet med de som har blitt utsatt for hatefulle ytringer I de åpne svarene nevnes også andre mindre endringer. Mange nevner nedtrapping og selvsensur i sosiale medier, men også andre mindre sikkerhetstiltak:

«Det er nok en del dører jeg ikke banker på i kommende valgkamp. Og mennesker jeg styrer unna på stand».

«Redd for å ta med barna ut da konfrontasjoner har skjedd foran dem, men vi var på dagligvarebutikken og handlet».

«Hemmelig telefonnummer og adresse».

Figur 12. Tenk på alle typer uønskede og plagsomme hendelser, inkludert trusler og angrep, som du har vært utsatt for. Har noe av dette ført til at du ... (Filter: *Har endret atferd*, N=329)

De åpne svarene fra respondentene gir ytterligere illustrasjon av hvordan hendelsene har ført til økt selvsensur. I mange av svarene gjentas sosiale medier som den fremste plattformen der de velger å begrense sin deltakelse på. Respondentene uttrykker at hatefulle og særdeles usaklige kommentarer på sosiale medier har påvirket dem til å avstå fra å vise politisk engasjement i flere saker, som disse:

«Selvsensurering både i media og sosiale medier. Uttaler meg sjeldnere og mer forsiktig».

«Jeg ytrer meg nesten ikke lenger i kommentarfeltet og vurderer nøye hva jeg legger ut på sosiale medier»

Denne typen kommentarer kan ha negativ innvirkning på deres opplevelse av det politiske klimaet og føre til en følelse av utrygghet. Respondentene rapporterer om hvordan hatefulle ytringer eller trusler har fått dem til å trekke seg unna politiske diskusjoner og offentlige ytringer. Denne selvbegrensningen kan ses som en forsvarsmekanisme for å beskytte seg mot mulige angrep og negativitet ved å unngå konfrontasjon og ubehagelige opplevelser. En slik selvbegrensning kan ha en negativ effekt på demokratisk dialog og offentlig debatt fordi det begrenser meningsmangfoldet som blir hørt og diskutert i det offentlige rom.

Endret atferd blant folkevalgte politikere

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

En signifikant større andel menn (65 prosent) har vurdert å slutte som politiker som følge av hatytringer eller trusler de har blitt utsatt for. For kvinner er denne andelen 49 prosent.

Se delkapittel 3.2.2. for nærmere beskrivelse av statistisk signifikans

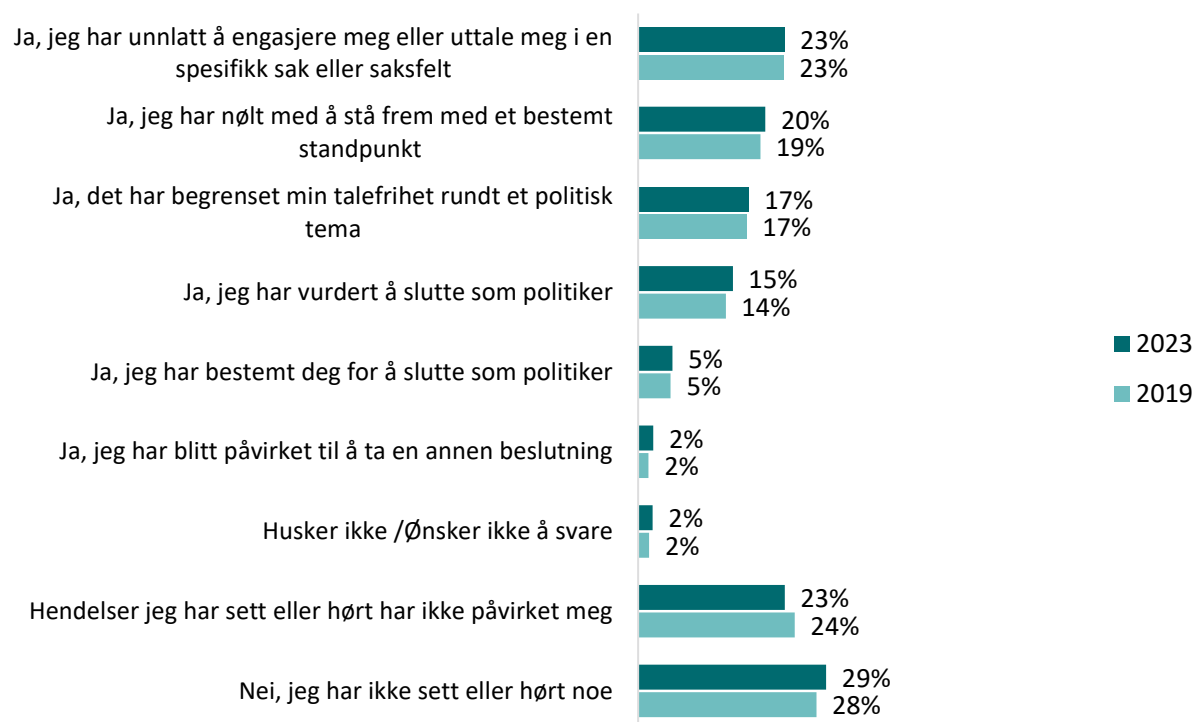
4.6.3. Konsekvenser for andre politikere

En viktig konsekvens av hatefulle ytringer og trusler er at det ikke bare rammer enkeltindividet, men også kan påvirke den gruppen de er en del av. I dette tilfellet politikere som ikke selv har blitt utsatt for hatytringer eller trusler.

På spørsmålet om hatefulle ytringer eller konkrete trusler mot *andre* lokalpolitikere har påvirket dem viser resultatene at det også for dem kan medføre økt selvbegrensning og selvsensur. Nivåene er imidlertid lavere fordi på dette spørsmålet er hele utvalget spurt, ikke bare de som selv har opplevd hat og trusler. 22 prosent svarer at de *har* sett eller hørt slike hendelser, men ikke latt seg påvirke personlig og 30 prosent svarer at de *ikke kjenner til* hendelser med hatefulle ytringer eller konkrete trusler mot andre lokalpolitikere

Videre viser resultatene at blant de som har blitt påvirket er det også her andelen som svarer at de har unnlatt å engasjere eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt som er størst (23 prosent). 20 prosent har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt. I tillegg er det 17 prosent som svarer at de har begrenset sin talefrihet rundt et bestemt tema og 15 prosent har vurdert å slutte som politiker. Dette samsvarer med funn i den kvalitative utredningen Ipsos gjorde på vegne av KS i 2020 der lokale politikere fortalte at de hatefulle ytringene de selv var blitt utsatt for i stor grad hadde skremt andre fra å engasjere seg i politikk generelt eller i enkelte politiske saker (Ipsos, 2020).

Figur 13. Har hatefulle ytringer og konkrete trusler som du har hørt eller sett andre politikere i kommunestyret/fylkestinget bli utsatt for påvirket deg på noen måte?⁹ (Alle, n=2454)¹⁰

4.6.4. Politianmeldelser og oppfølging

Videre i spørreundersøkelsen er det stilt spørsmål om hat- og trusselhendelser lokalpolitikere har blitt utsatt for har blitt anmeldt og eventuelt fulgt opp. Spørsmålet har gått til kun respondentene som har blitt utsatt for hatytringer eller trusler.

Resultatene viser at flertallet (61 prosent) ikke har anmeldt eller vurdert å anmelde hat- eller trusselhendelser de har blitt utsatt for. Dette er en nedgang sammenliknet med i 2019, da 66 prosent svarte det samme (se figur 14).

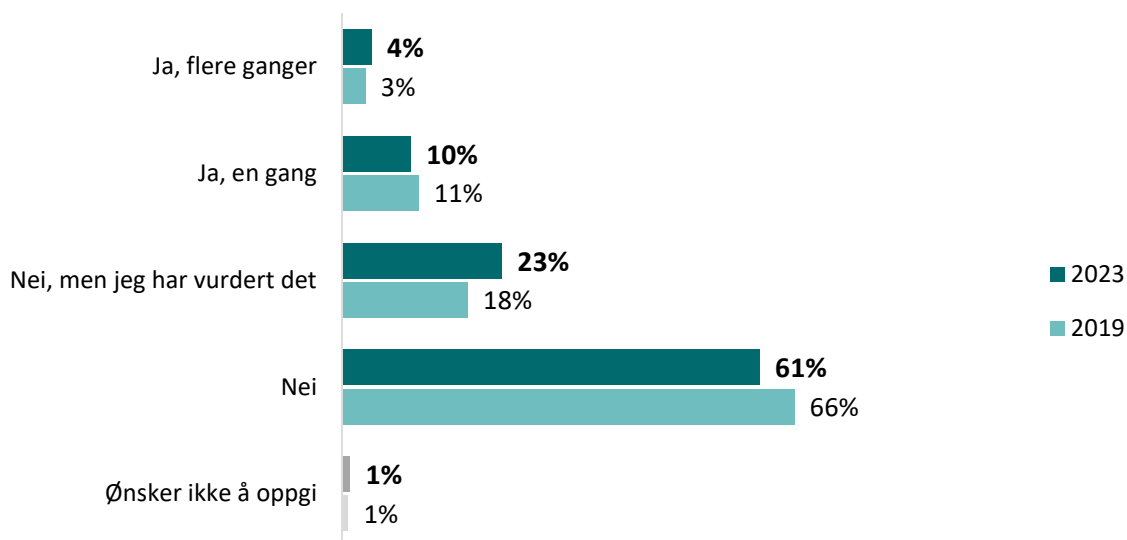
Nedgangen i andel som har anmeldt skyldes imidlertid ikke at flere har anmeldt, men at det er flere respondenter i 2023 som svarer har vurdert å anmelde, men ikke gjort det. 23 prosent svarte dette i 2023, mens 18 prosent svarte det i 2019.

Det er til sammen 14 prosent som har valgt å anmelde hendelsen til politiet enten en eller flere ganger. Blant de som har anmeldt, er det flest som har gjort det én gang (10 prosent).

⁹ Figuren viser kun svaralternativer over 1 prosent.

¹⁰ På dette spørsmålet var det mulig å oppgi flere svar

Figur 14. Har noen av de hatefulle ytringene eller truslene ført til at du har politianmeldt saken(e)? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=854)

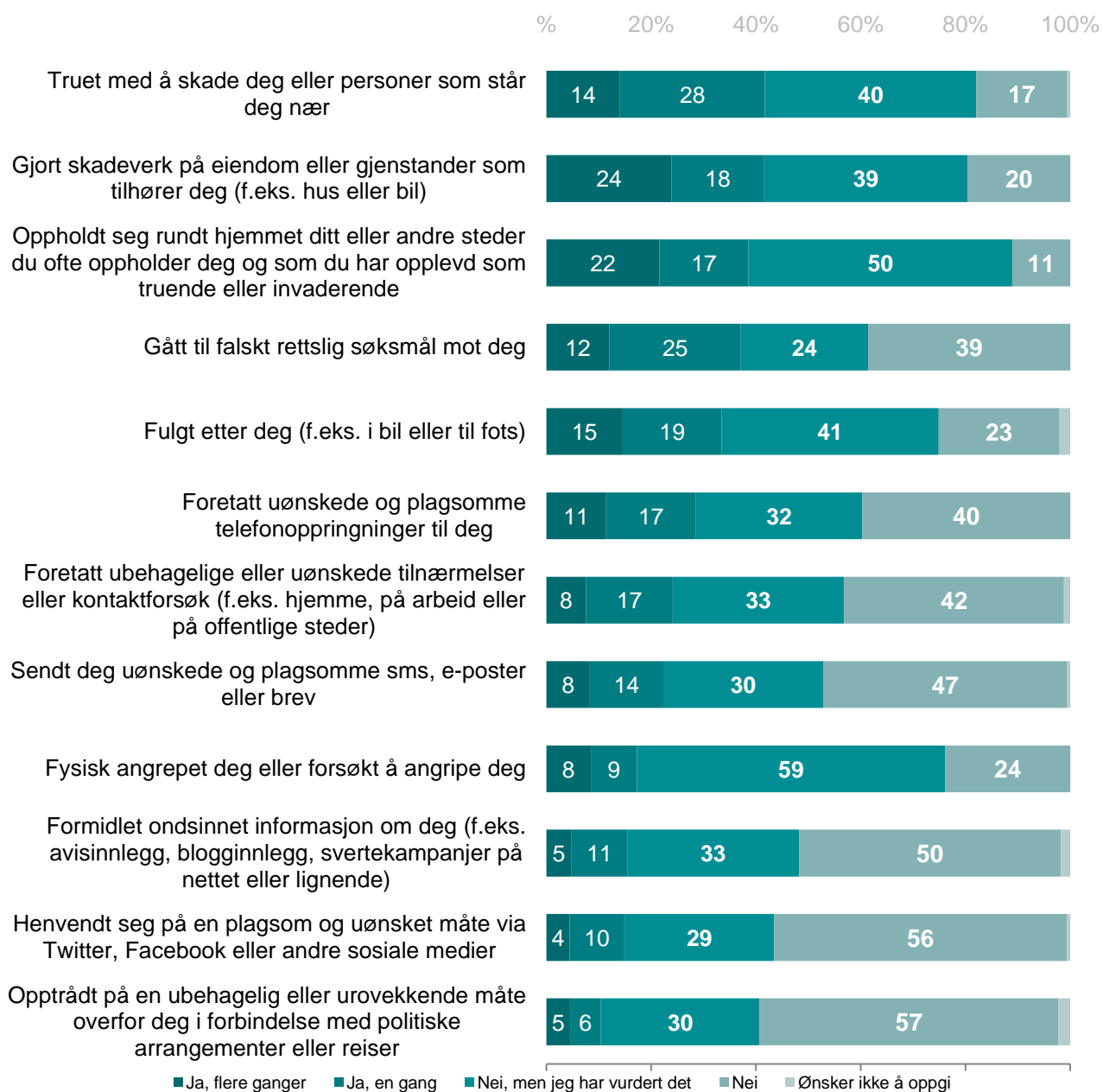

Generelt er det slik at det er en betydelig større andel av lokalpolitikere som har politianmeldt når de har blitt utsatt for trusler, enn om det dreier seg om hatefulle ytringer. 38 prosent av de som har blitt utsatt for trusler har politianmeldt en eller flere ganger, mens det gjelder 13 prosent av de som har blitt utsatt for hatefulle ytringer.

Figur 15. viser ulike typer hat- og trusselhendelser fordelt på om det har blitt politianmeldt eller ikke. De som har blitt truet med skade mot seg selv eller nære personer, blitt utsatt for skadeverk på eiendommen eller gjenstander, opplevd at noen har oppholdt seg rundt hjemmet deres, blitt utsatt for falske rettssaker, blitt fulgt etter eller mottatt uønskede og plagsomme telefonsamtaler har i større grad enn andre typer hendelser blitt anmeldt. Det er verdt å merke seg at blant dem som har opplevd at noen har fysisk angrepet eller forsøkt å angripe dem er andelen som har *vurdert å anmelde stor* (59 prosent).

Figur 15. Hat- og trusselhendelser anmeldt til politiet, etter type hendelse.

(Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=854)

Det ble også stilt spørsmål om hvordan lokalpolitikere opplever at politianmeldte saker blir fulgt opp. Figur 16. viser hvordan lokalpolitikere som har anmeldt en hatefull ytring eller konkret trussel opplevde politianmeldelsen.

I underkant av 1 av 5 opplevde at behandlingen av saken og oppfølging fra politiets side var bra (18 prosent), men det er i tillegg 12 prosent som svarer at det ble tatt på alvor. Samtidig er det 20 prosent som svarer at de fikk dårlig oppfølging eller ikke fikk hjelp og 35 prosent svarer at saken ble henlagt. Videre viser resultatene at det er svært uvanlig at PST blir involvert. Et mindretall (2 prosent) opplevde dette. Vedkommende som utførte handlingen, ble dømt i 3 prosent av tilfellene.

Figur 16. Kan du kort beskrive hvordan du opplevde at anmeldelsen(e) ble behandlet og fulgt opp av politiet?¹¹ (Filter: Politianmeldt en hendelse, n=118)

På dette spørsmålet var det mulighet til å legge inn et åpent svar, 8 prosent av de som har politianmeldt en hendelse har gjort dette. Mange av disse svarene er utbroderinger om at saken ble henlagt, men også en del kommentarer om at det ble håndtert på en god måte:

«Politiet har gjort en utmerket jobb med saker som er anmeldt, saker hvor det er gitt tips og i saker hvor det er søkt råd. Tre saker har ført til dom. Enkelte saker er løst av politiet gjennom dialog/oppfølging av gjerningsperson uten straffesak».

Mens andre kommenterer særlig lang behandlingstid som en belastning:

«Tatt på alvor, men lang behandlingstid. Anmeldte etter kontakt med politiet for å få vurderinger på forholdet».

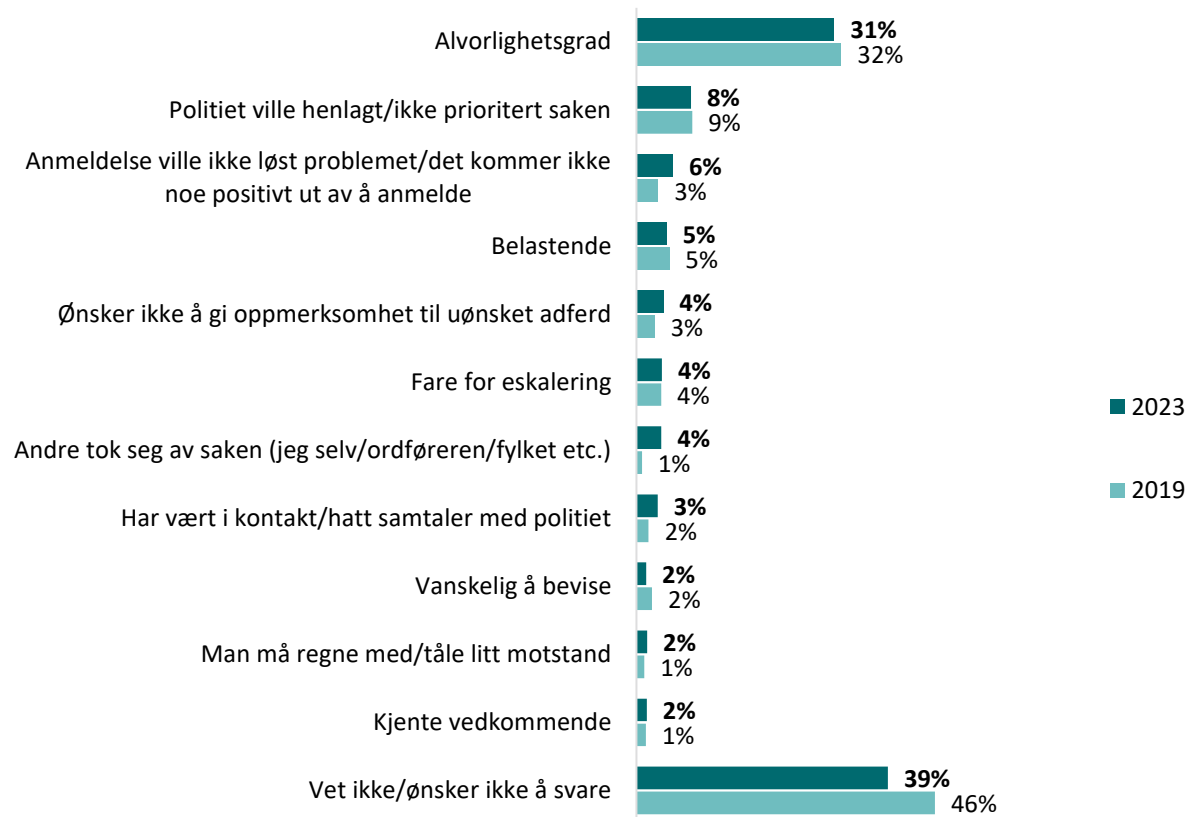
For å få videre innsikt potensielle årsaker til å ikke politianmelde ble det stilt spørsmål om dette til de som hadde blitt utsatt for en hat- eller trusselhendelse, men som har valgt å ikke anmelde. Figur 20. viser at et stort flertall opplever at alvorlighetsgraden ikke var stor nok (31 prosent).

Den nest mest rapporterte årsaken, dog mye lavere, er tiltroen til hvorvidt saken ville blitt prioritert. 8 prosent anmeldte ikke fordi de tror politiet ville henlagt eller ikke prioritert saken. 6 prosent svarer at anmeldelse ikke ville løse problemet og 5 prosent svarer at det ville vært belastende.

¹¹ Svaralternativer med 1 prosent eller mindre er fjernet fra figuren

Figur 17. Hva var årsaken(e) til at du valgte å ikke gå til politianmeldelse av saken(e)?¹²

(Filter: Valgte å ikke politianmelde hendelsen, N=727)

4.7. Støtte til forebygging og håndtering av hatefulle ytringer og konkrete trusler mot folkevalgte

I årets undersøkelse ble det lagt til spørsmål om hvordan de folkevalgte opplever at hatefulle ytringer og konkrete trusler blir forebygget og håndtert fra ulike politiske og lokale instanser, som parti/partilag, kommunen/fylkeskommunen og kommunestyret/fylkestinget. Først om de opplever tilstrekkelig støtte og trygghet fra disse i håndteringen av slike saker og hvorvidt de har behov for ytterligere støttefunksjoner og hvilke. Om de opplever mangler, kunne de selv åpent fylle inn dette.

Delkapittel 4.7., og spørsmålene som her blir rapportert, var ikke med i undersøkelsen fra 2019 og har dermed ikke noe sammenlikningsgrunnlag. Disse funnene kan imidlertid bidra til å belyse hvordan ulike aktører arbeider med forebygging og håndtering av hatefulle ytringer og trusler og hvordan man eventuelt kan prioritere dette arbeidet i fremtiden.

4.7.1. Støtte til håndtering og forebygging av hatytringer og trusler

Det første spørsmålet lokalpolitikerne ble stilt var i hvilken grad de opplever tilstrekkelig støtte og trygghet til håndtering og forebygging av hatefulle ytringer og trusler. Mange opplever at de får den støtten de trenger, men flere opplever det fra partiet/partilaget enn fra kommunestyret/fylkestinget og kommunen/fylkeskommunen.

¹² Svaralternativer med 1 prosent eller mindre i 2023 er fjernet fra figuren.

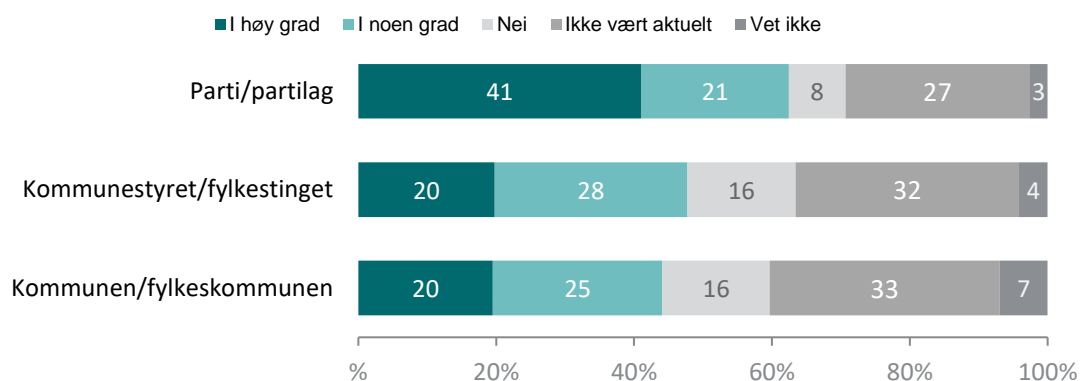
Fra *partiet/partilaget* opplever 41 prosent høy grad av støtte og trygghet i forhold til håndtering og forebygging av hatefulle ytringer og konkrete trusler, 21 prosent opplever dette i noen grad. Til sammen er det 62 prosent som opplever en viss støtte til forebygging og håndtering av hatytringer og trusler fra partiet/partilaget. Halvparten så mange rapporterer høy grad av støtte til håndtering og forebygging av hatytringer og trusler fra *kommunestyret/fylkestinget* og *kommunen/fylkeskommunen* (20 prosent).

Fra både kommunestyret/fylkestinget og kommune/fylkeskommunen er det 20 prosent som opplever høy grad av støtte. Det er færre sammenliknet med fra parti/partilag, men samtidig er det en relativt stor andel som svarer at de «i noen grad» opplever tilstrekkelig støtte fra kommunestyret/fylkestinget (28 prosent) og kommunen/fylkeskommunen (25 prosent). Det er imidlertid også en noe større andel, sammenliknet med fra parti/partilag (8 prosent), som svarer at det hatefulle ytringer og trusler ikke blir tilstrekkelig håndtert og forebygget (16 prosent).

I en tidligere undersøkelse fant Ipsos at lokale partilag og større partier mange steder hadde bedre ordninger for håndtering av hatefulle ytringer og trusler enn kommunen/fylkeskommunen (Ipsos, 2019). Dette synes imidlertid ikke å fremkomme av disse resultatene på aggregert nivå. Det finnes imidlertid ikke sammenliknbare data som kan dokumentere om det har vært en faktisk endring, men at i underkant av 50 prosent svarer at de får tilstrekkelig støtte fra kommunestyret/fylkestinget og kommunen/fylkeskommunen kan muligens skyldes at oppmerksomheten rundt tematikken har hjulpet i noen grad.

På disse spørsmålene er hele utvalget bedt om å svare. Det er en del som svarer «vet ikke», noe som kan indikere at de ikke har hatt behov, gjort seg opp en mening eller tilegnet seg kunnskap om mulig innhold for slik støtte.

Figur 18. Opplever du tilstrekkelig støtte og trygghet i forhold til håndtering og forebygging av hatefulle ytringer eller konkrete trusler mot deg som folkevalgt fra ...? (N=2454)

4.7.2 Ytterligere støttebehov

Som oppfølging til spørsmålet om opplevd tilstrekkelighet når det gjelder støtte og trygghet til håndtering og forebygging av hatytringer og trusler fikk respondentene spørsmål om behov for ytterligere støttefunksjoner fra de samme tre instansene.

Som tabell 2. viser er det svært mange som ikke har ytterligere behov for støtte enn det som finnes i dag. Samlet svarer om lag 9 av 10 det. Imidlertid er det noen flere som uttrykker behov for ytterligere støtte fra kommunen/fylkeskommunen, sammenliknet med de to andre. På dette spørsmålet kunne respondentene som hadde svart at de hadde ytterligere behov for støtte på forrige spørsmål, selv fylle ut sitt svar. Det vil si at det ikke var oppgitt noen svaralternativer, men at de selv har kunnet oppgi

hvilke støttefunksjoner de har behov for. Disse svarene har så blitt manuelt kodet for analytiske formål og er presentert i tabell 2.

Fra *kommunen/fylkeskommunen* er det totalt 13 prosent som har behov for ytterligere støtte i håndteringen av hatefulle ytringer og trusler. Det som nevnes at det er mest behov for er informasjon om hvor man kan henvende seg, altså varslingsmuligheter (4 prosent). Videre blir tydelige regler og retningslinjer (3 prosent) nevnt en del og også at tema settes på dagsorden i offentligheten fra kommunen/fylkeskommunen sin side (3 prosent). Det er også en del som nevner varianter av søkelys på holdningsskapende arbeid, kursing/opplæring i hvordan man håndterer hatefulle ytringer, samt få det inn i folkevalgtopplæringen (2 prosent).

Det er totalt 10 prosent av utvalget som rapporterer at de har behov for ytterligere støttefunksjoner enn det som finnes i dag fra *parti/partilag*. Når det gjelder type behov er det ikke særlig mange svaralternativer som skiller seg ut, med unntak av andelen som har behov for informasjon om hvor man kan henvende seg eller varsle (2 prosent).

Fra *kommunestyret/fylkestinget* er det også totalt 10 prosent som har behov for ytterligere støttefunksjoner enn det de opplever i dag. Størst andel av disse mener det trengs holdningsskapende arbeid og at temaet blir satt på dagsorden i offentligheten fra kommunestyret/fylkestinget sin side (2 prosent).

For alle tre instansene er det altså en gjenganger at de som har ytterligere behov etterspør opplæring, tydelige regler, varslingstjenester og fokus på holdningsskapende arbeid. Denne tabellen speiler disse åpne svarene, men andelene er små fordi hele utvalget er spurt.

Tabell 2. Har du behov for ytterligere støttefunksjoner fra kommunen/fylkeskommunen, parti/partilaget, kommunestyret/fylkestinget for å håndtere hatefulle ytringer og trusler mot deg som folkevalgt (N=2245)

	Kommunen / fylkeskommunen	Partiet / partilaget	Kommunestyret / fylkestinget
Opplæring	1 %	1 %	1 %
Tydelige regler/retningslinjer	3 %	1 %	1 %
Eksternt kontaktpunkt	1 %		1 %
Fokus på holdningsskapende arbeid	2 %	1 %	2 %
Informasjon om hvor man kan henvende seg/varslingsmuligheter	4 %	2 %	1 %
Sette tema på dagsordenen i offentligheten	3 %	1 %	2 %
Fokus på adferd i møterommet			1 %
Rette fokus på sak, ikke person			1 %
Varsler må bli tatt på alvor/fulgt opp		1 %	1 %
Oppfølging også i tiden etter	1 %	1 %	
Fokus på sosiale medier	1 %		
Kommunen/fylkeskommunen eller partiet har etablert retningslinjer		1 %	
Kursing i hvordan håndtere hatefulle ytringer	2 %	1 %	
Samtaler/rådgivning		1 %	
Repetisjon for erfarne folkevalgte	1 %		
Konsekvenser for de som utøver	1 %		1 %
Økt fokus gjennom Folkevalgtopplæringen	1 %		1 %
Kursing i debatteknikk		1 %	
Annet	3 %	2 %	4 %
Har ikke behov	87 %	90 %	90 %

Tabellen gir noe informasjon om hva slags type støttefunksjoner og tiltak mot hat og trusler de folkevalgte har behov for utover det som finnes i dag. Dette belyses ytterligere gjennom de kvalitative intervjuene der dette var et tema. Her kom det frem et tydelig behov for ytterligere støttefunksjoner, særlig hvis kommune/fylkeskommune, parti/partilag eller kommunestyre/fylkestinget ikke bistod eller ikke bistod tilstrekkelig. I noen tilfeller ser utfordringene ut til å knytte seg til bestemte politiske miljøer. Uavhengige støttefunksjoner kan eventuelt være et alternativ ved denne type saker.

Noen respondenter etterspurte støttefunksjoner for belastning på flere områder i kombinasjon, fordi kompleksiteten i sakene kan være stor. t. For eksempel hvordan håndtere media, andre folkevalgte som er utsatt for hatefulle ytringer og trusler, krisesituasjoner, utfordrende innbyggere, hatefulle ytringer og trusler man selv står i - i tillegg til å utføre det politiske virket? Det ser ut til å være rom for støttefunksjoner som bedre forbereder en på realitetene som folkevalgt og som kan bistå bredt underveis.

«Jeg er jo både hobbypsykolog for kolleger og innbyggere. Hvordan håndtere det?»

«Hva gjør du når du får en stygg SMS en fredagskveld? Og når det blir skrevet noe i lokalmedia. Du får sjokk tidlig på morgenen når du ser ansiktet ditt blåst opp over hele forsiden. Hvordan håndtere det?»

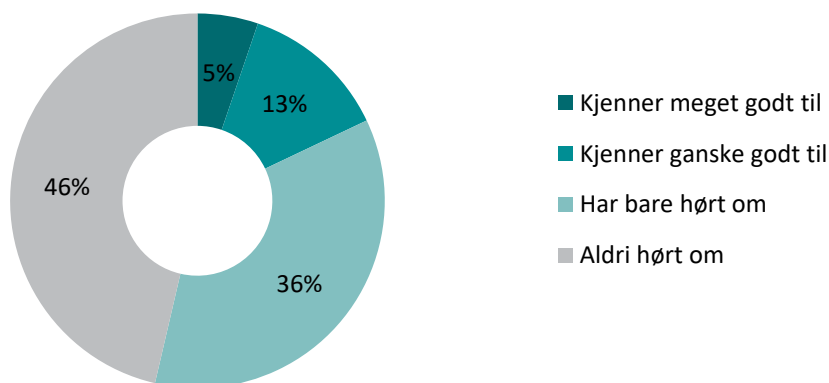
4.7.3. KS' Valgløfte

I mars 2023 lanserte KS «Valgløftet 2023». Valgløftet handler om betydningen av en god tone i den politiske debatten og at politikere selv er viktige rollemodeller i diskusjoner og debatter. KS har

oppfordret alle kommuner og fylkeskommuner til å legge valgløftet til grunn under valgkampen. Ett spørsmål om hvorvidt de folkevalgte kjenner til KS' valgløfte er derfor også lagt til i undersøkelsen.

Flertallet har i en eller annen grad hørt om valgløftet. 36 prosent har bare hørt om det, 13 prosent kjenner ganske godt til det og 5 prosent svarer at de kjenner meget godt til KS' valgløfte. 46 prosent har aldri hørt om det.

Figur 19. Har du hørt om eller kjenner du til KS' Valgløfte 2023? (N=2245)

5. Desinformasjon

Desinformasjon er et tema som kan forstås på ulike måter. I Norge er det i liten grad forsket på hvordan dette forekommer, framstår og eventuelt påvirker politikere generelt, og særlig blant lokalpolitikere. Temaet er inkludert i denne undersøkelsen, og gir dermed ny innsikt til hvordan desinformasjon blir opplevd og forstått blant lokale folkevalgte i Norge.

Desinformasjon er noe annet enn hatytringer og trusler, men er samtidig et beslektet tema. Hets kan for eksempel forekomme på grunnlag av desinformasjon om noen eller noe. Og hetsen kan ha karakter som desinformasjon, for eksempel i form av usanne påstander om en person.

Desinformasjon har de seneste årene vært stadig mer omtalt i den offentlige debatten både rettet mot politiske prosesser og/eller i sammenheng med valg. At desinformasjon av natur kan være vanskelig å oppdage, gjør det også krevende å utforske omfanget av det.

I likhet med det foregående kapittelet presenteres resultatene i kapittel 5. på overordnet nivå. Å. Kapittelet inkluderer grafiske illustrasjoner og analysen tar også her hensyn til statistisk signifikante forskjeller mellom ulike grupper der det er relevant, slik som beskrevet i kapittel 3.

Kapittel 5.1. dreier seg om hvilken kjennskap lokalpolitikere har til desinformasjon i det lokalpolitiske ordsiftet. Det undersøkes hvorvidt de anser det som et problem, i hvilke sammenhenger de tror det foregår – for eksempel om det er knyttet til valgprosesser eller bestemte politiske saker. Videre undersøkes hvem de tror står bak eventuell desinformasjon rettet mot norske lokalpolitikere, og hva de ville gjort om de oppdaget desinformasjon rettet mot dem, altså hvordan de ville håndtert det.

Kapittel 5.2. omhandler de folkevalgtes erfaringer med desinformasjon per i dag. Har de erfart noe de anser som desinformasjon, hvem var det rettet mot – for eksempel dem selv personlig eller andre politikere de kjenner, hvor mange ganger det har skjedd og hvilke arenaer eller kanaler de har erfart det. Kapittelet avsluttes med om, og eventuelt hvilke tiltak som er innført i kommunen/fylkeskommunen og/eller partiet for å øke kunnskap og bevissthet rundt desinformasjon.

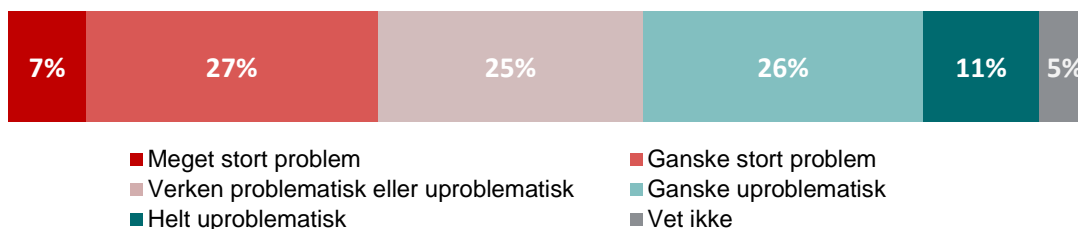
5.1. Opplevelse av desinformasjon i det politiske ordskiftet kommunen/fylkeskommunen

Det å få kunnskap om hvordan lokalpolitikere i Norge opplever og forstår desinformasjon, hvilket omfang og hva slags type desinformasjon de har erfart, kan bidra til å gi en større forståelse av hvordan man kan kommunisere og håndtere det på lokalpolitisk nivå. Noe desinformasjon går naturlig nok helt under radaren for enkeltpersoner, men av det som blir mistenkt og oppfattet er det variasjoner i forståelse og hvor alvorlig det anses. Denne fragmenterte forståelsen av hva desinformasjon er, og på hvilken måte den påvirker den enkelte har betydning for hvordan svarene i denne undersøkelsen arter seg.

Det første spørsmålet om desinformasjon som alle respondentene fikk var *i hvilken grad de opplever at desinformasjon er et problem i det politiske ordskiftet i sin kommune/fylkeskommune*. Til sammen svarte 34 prosent at desinformasjon er et meget- eller ganske stort problem (se figur 20.). Disse oppfatter desinformasjon som et betydelig eller relativt stort problem i det lokalpolitiske ordskiftet i deres kommune eller fylkeskommune. De anerkjenner at spredningen av feilaktig eller villedende informasjon kan ha negativ innvirkning på den politiske diskusjonen og at det kan påvirke demokratiske prosesser på lokalt nivå.

25 prosent opplever at desinformasjon verken er problematisk eller uproblematisk. Denne gruppen anser kanskje ikke desinformasjon som en vesentlig utfordring, mens 37 prosent mener at desinformasjon enten er svært- eller relativt uproblematisk i deres kommune/fylkeskommune.

Figur 20. Oppfatter du at desinformasjon er et problem i det politiske ordskiftet i din kommune/fylkeskommune? (N=2245)

5.1.1. Hvor desinformasjon spres

Alle som deltok i undersøkelsen, ble stilt spørsmål om i hvilke sammenhenger de tror det er størst risiko for at det spres desinformasjon. Leseren bør merke seg at det ikke var mulig å krysse av for flere svaralternativer på dette spørsmålet. Figur 21. viser at flertallet av respondentene svarte at de tror risikoen for desinformasjon er størst *i betente politiske saker* (39 prosent).

Dette underbygges av funn som også kom frem i de kvalitative dybdeintervjuene. Noen av respondentene i dybdeintervjuene mener at-uriktig informasjon blir spredt i forbindelse med bestemte lokalsaker. Dette ser ut til å gjelde særlig i saker med stort lokalpolitisk engasjement– men da gjerne fra enkeltpersoner med stor overbevisning, og som ikke nødvendigvis er klar over at de sprer falsk informasjon.

Noen av informantene i dybdeintervjuene mener videre at noen folkevalgte bevisst kan støtte denne typen ubevisst desinformasjon blant velgerne for å ramme politiske motparter som ledd i å styrke egen posisjon.

«Mange trykker «liker» på desinformasjon på Facebook, også lokalpolitikere. De sier «ja, jo, han er jo ikke helt god», men de tillater seg å trykke «liker» på ting de vet ikke er bra eller riktig om det rammer motstanderpartiet.»

Videre er det i spørreundersøkelsen til sammen 37 prosent av lokalpolitikere som tror at risikoen for desinformasjon er størst i valgprosesser. Hovedsakelig ved stortingsvalg, som 23 prosent svarte, men også en vesentlig andel på 14 prosent svarte lokalvalg. Dette funnet er viktig informasjon, spesielt med tanke på det kommende lokalvalget i 2023. Det gir en indikasjon på at om lag 1 av 6 folkevalgte kan anse desinformasjon som en risiko i lokalvalget. Kan hende det er grunn til at partier og kandidater bør vurdere og iverksette tiltak for å adressere disse bekymringene og iverksette forebyggende tiltak før valget.

Det er færre, men samtidig en vesentlig andel av respondentene (11 prosent), som tror den største risikoen for spredning av desinformasjon kommer fra andre staters interesser i Norge. Selv om denne andelen er mindre enn de tidligere nevnte tallene for stortingsvalg og lokalvalg, blir det likevel betraktet som en betydelig andel.

Det er relativt få som ikke tror det er noen risiko for at det spres desinformasjon i det politiske ordskiftet i kommunen og fylkeskommunen i det hele tatt (5 prosent). Med andre ord er flertallet av respondentene bevisst på at det er en viss risiko for at desinformasjon er en faktor i den politiske samtalen på kommune- / og fylkesnivå i Norge i dag. Disse funnene er viktige fordi de indikerer at bekymringen for desinformasjon trolig strekker seg inn i lokalpolitiske saker. Det kan også være et uttrykk for at folkevalgte er oppmerksomme på at desinformasjon kan påvirke politiske beslutninger og diskusjoner på ulike nivåer.

Figur 21. I hvilken sammenheng tror du risikoen er størst for at det spres desinformasjon?

(N=2245)

5.1.2. Hvem står bak desinformasjon?

Figur 22 viser at på spørsmål om *hvilke aktører de tror vil kunne stå bak desinformasjon rettet mot norske lokalpolitikere* svarer over halvparten at de tror desinformasjon rettet mot norske lokalpolitikere utføres av privatpersoner (57 prosent) Respondentene kunne her krysse av for flere svaralternativer.

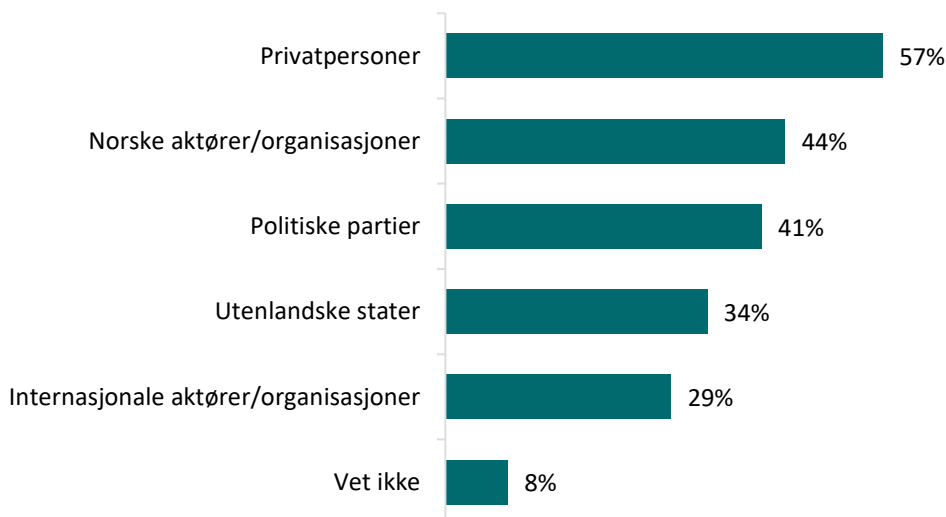
De kvalitative intervjuene kan utdype dette funnet ved at det trolig er snakk om enkeltpersoner som er misfornøyd med lokalpolitikken, har politiske eller personlige agendaer, eller ønsker å påvirke den politiske beslutningsprosessen.

«Noen vet nok ikke hva de gjør. De er bare sinte og opprørte. Andre har en agenda om å påvirke.»

Samtidig er det en 44 prosent i spørreundersøkelsen som tror desinformasjon kommer fra norske aktører/organisasjoner og 41 prosent som tror at desinformasjon kan komme fra andre politiske partier. Rundt en tredjedel tror utenlandske stater (34 prosent) eller internasjonale aktører/organisasjoner (29 prosent) vil kunne stått bak. Dette indikerer at en stor andel av respondentene hovedsakelig er nasjonalt orientert når de snakker om desinformasjon, men at en del også er oppmerksomme på muligheten for utenlandsk innblanding i norsk lokalpolitikk. Det kan også henge sammen med at desinformasjon knyttet til lokale eller nasjonale saker er lettere for lokalpolitikere å oppdage fordi de har større kunnskap om disse sakene. Større desinformasjonskampanjer fra andre stater eller organisasjoner er antakelig sjeldnere, og vanskeligere å oppdage og få tilbakevist. I lokale saker sitter politikere med større kunnskap om tematikken og kan dermed både oppdage og til dels motbevise informasjonen.

En svært liten andel svarer de øvrige svaralternativene; media/journalister, kommuneadministrasjonen, aksjonsgrupper/interessegrupper/lobbyister og politikere (under 2 prosent). Disse er derfor tatt ut av figur 22.

Figur 22. Hvilke aktører tror du vil kunne stå bak desinformasjon rettet mot norske lokalpolitikere? (N=2245)

5.1.3. Håndtering og beredskap ved mistenkt desinformasjon

Figur 23. viser hva respondentene gjorde eller ville gjort hvis de opplevde eller hadde hatt mistanke om desinformasjon i en aktuell debatt eller sak på lokalt nivå i sin kommune.

Nesten halvparten svarer at de ville imøtegått usannhetene med sann informasjon (46 prosent), noe som tyder på at de er villige til å motvirke desinformasjon ved å presentere faktabasert og korrekt informasjon som en respons. 2 av 5 respondenter, tilsvarende 40 prosent, svarer at de ville undersøkt grundigere for å avgjøre om saken var sann eller usann, tatt en skeptisk og kritisk holdning til informasjonen de blir presentert og at de er villige til å ta seg tid til å undersøke og verifisere før de reagerer eller danner seg en mening. Det virker å være svært saksavhengig, som dette åpne svaret fra spørreundersøkelsen:

«Det spørs jo hvilken type desinformasjon det var snakk om. Jeg hadde ikke tatt kontakt med PST på grunn av omtrentlig informasjon om private barnehager, for eksempel».

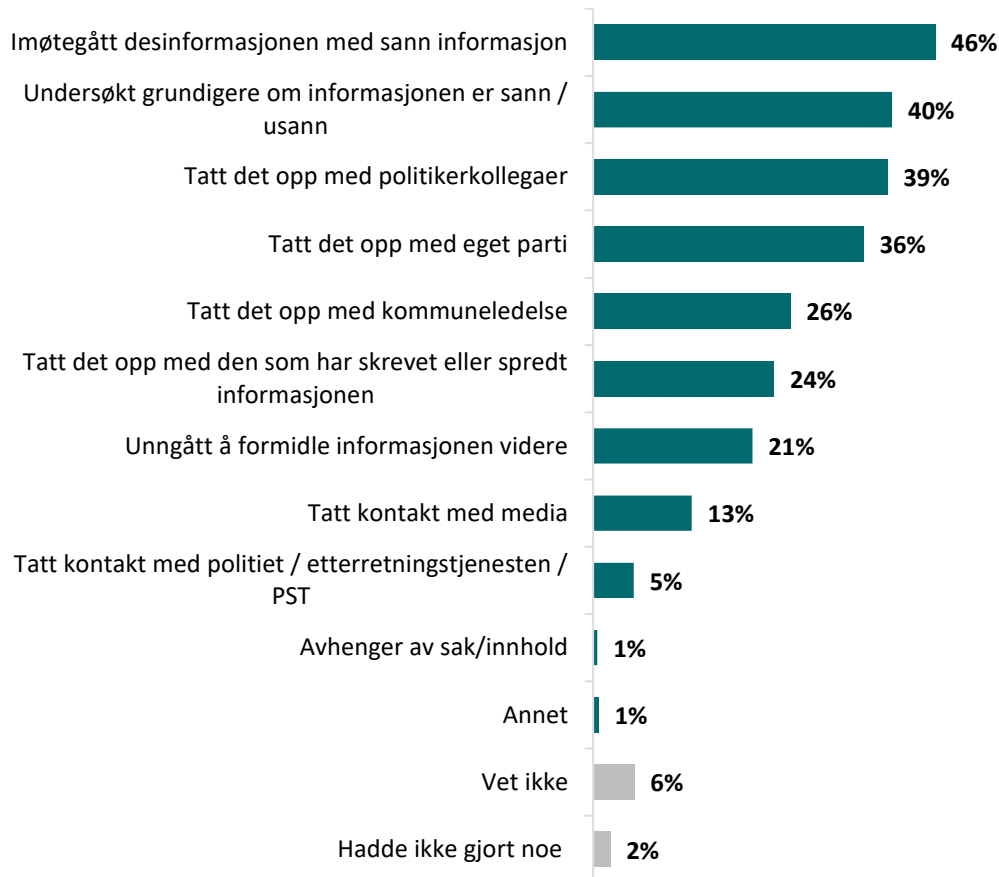
Ytterligere 39 prosent av respondentene svarer at de ville tatt opp saken med politikerkollegaer. Det er i tillegg 36 prosent som svarer at de ville tatt det opp med partiet sentralt. Dette vitner om et ønske om å diskutere og dele informasjon med andre politikere for å få en bredere forståelse av situasjonen og muligens koordinere responsen.

26 prosent ville tatt det opp med kommuneledelsen, 24 prosent ville tatt direkte kontakt med personen som har skrevet eller spredt informasjonen, 21 prosent ville unngått å spre informasjonen videre og 13 prosent svarer at de ville tatt kontakt med media.

5 prosent svarer at de ville tatt kontakt med politi/PST/etterretning. Dette kan være saker der den folkevalgte kan ha mistanke om at det er interessene hos en annen stat, eller fremmede lands aktører, at desinformasjon skal spres. Som nevnt oppgir de fleste respondentene at tror desinformasjon spres i forbindelse med betente politiske saker. Respondentene kan oppfatte at politiske desinformasjonskampanjer primært er en politisk og ikke en juridisk eller sikkerhetsmessig utfordring. De fleste slike saker vil falle utenfor domene og mandatene til både politiet, etterretningstjenesten og PST. Det vil trolig også være enklere for en lokalpolitiker å forsøke å tilbakevise desinformasjon i saker de har god kjennskap til på lokalt nivå, fremfor informasjon fra internasjonale aktører.

Figur 23. Hvis du har opplevd eller hatt mistanke om desinformasjon i en aktuell debatt eller sak i din kommune, hva gjorde du eller hva ville du gjort?

(Alle n=2245)

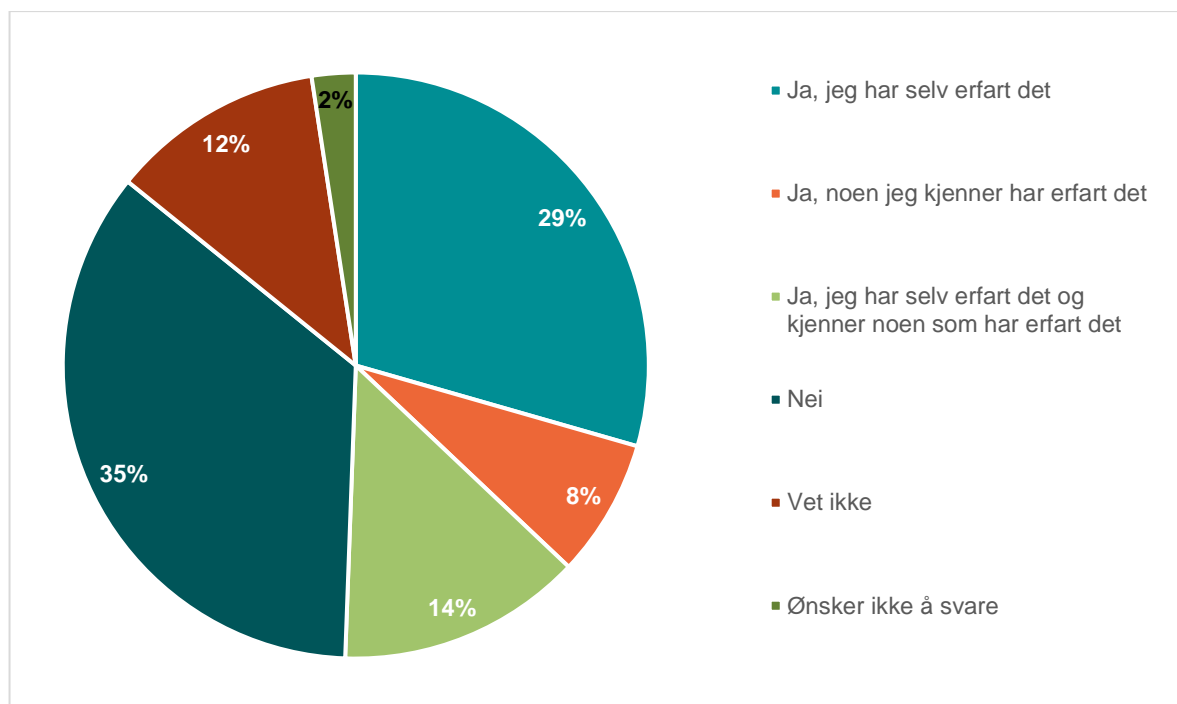
5.2. Erfaring med desinformasjon blant folkevalgte

Selv om det kan være vanskelig for enkeltpersoner å oppdage om de har blitt utsatt for desinformasjon eller ikke, viser resultatene at det er et betydelig flertall som svarer at de enten har erfart eller hatt mistanke om desinformasjon i det politiske ordskiftet i sin kommune/fylkeskommune, både på egne vegne og andres.

Figur 24. viser at nesten 1 av 3 av de folkevalgte, tilsvarende 29 prosent, oppgir at de selv har erfart eller hatt mistanke om desinformasjon i kommunen/fylkeskommunen. 8 prosent av respondentene rapporterer at de har vært vitne til at andre har erfart eller hatt mistanke om det, og 14 prosent oppgir at de både selv har erfart desinformasjon og kjenner noen andre som har opplevd det samme.

Samlet sett utgjør disse tallene 50 prosent av respondentene som har hatt egen erfaring eller kjennskap til desinformasjon i politisk ordskifte i sin kommune. Dette tyder på at bevissthet om spredningen av desinformasjon er en del av den lokale politiske virkeligheten for en betydelig del av respondentene. På den andre siden svarer 35 prosent at de ikke har opplevd eller mistenkt desinformasjon.

Figur 24. I løpet av din tid som lokalt folkevalgt, har du eller noen du kjenner erfart eller hatt mistanke om desinformasjon i det politiske ordskifte i din kommune/fylkeskommune? (N=2245)

5.2.1. Hvem desinformasjonen var rettet mot

De som svarte at de selv eller noen de kjenner har erfart eller hatt mistanke om desinformasjon, fikk spørsmål om de *tror desinformasjonen har vært rettet mot dem personlig eller mot noen de kjenner*. Resultatene viser at til sammen 59 prosent av disse, tror at det har vært rettet mot dem eller noen de kjenner, se figur 25.

13 prosent av respondentene tror at desinformasjonen de har erfart eller mistenkt har vært rettet mot dem personlig, noe som indikerer at en mindre andel av respondentene føler at de alene eller direkte har vært et mål for desinformasjon i det politiske ordskiftet. Det er i tillegg 27 prosent som svarer at de tror desinformasjonen har vært rettet både mot dem selv og noen de kjenner. Videre er det også 19 prosent som tror at desinformasjonen har vært direkte rettet mot noen de kjenner.

Funn fra de kvalitative intervjuene avdekker oppfatning om at motivasjonen bak bevisst desinformasjon blant annet kan handle om å sikre og styrke egen posisjon og således være direkte rettet mot enkeltpersoner:

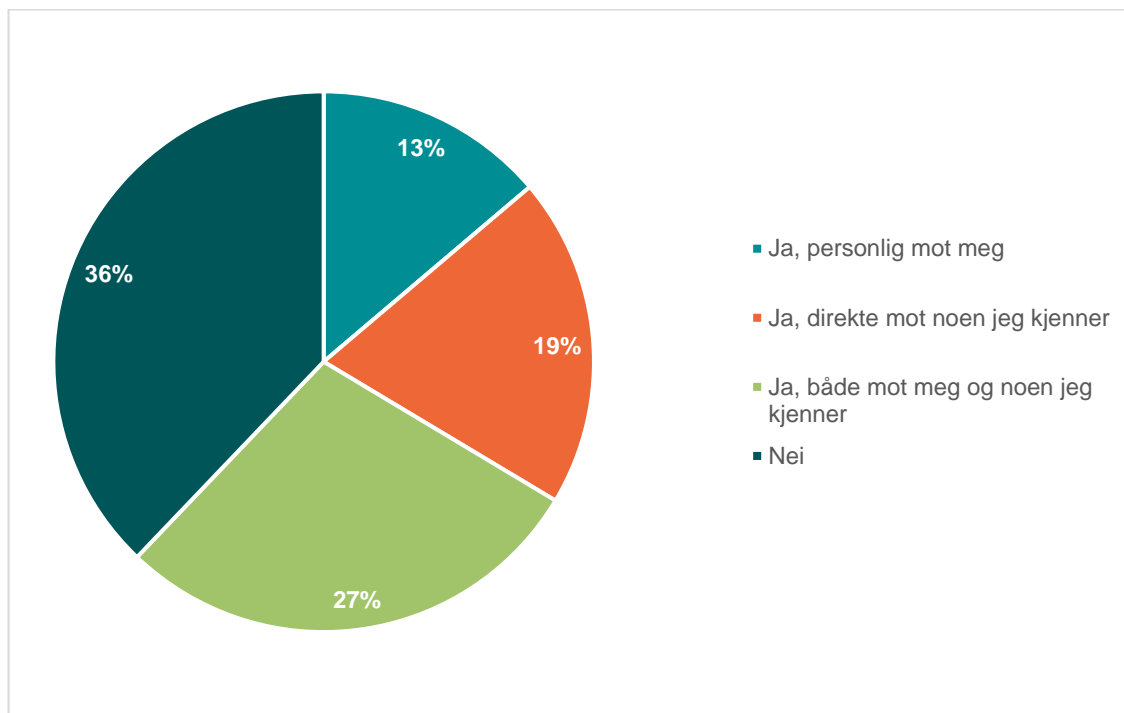
«Ordføreren gir ikke løsningsorienterte svar, men dekker over problemet. Det blir desinformasjon for vi får ikke svar på det vi spør om. Man merker det ikke under møtet, men når en sjekker selv så er det ikke alltid det stemmer det som har blitt sagt.»

«Ulike partier beskriver jo gjerne ting på ulik måte, med ulike ord. Om noen sier noe negativt om et parti så er det ikke alltid dekkende.»

36 prosent av respondentene svarer at de ikke tror desinformasjonen har vært rettet mot dem personlig og indikerer muligens også at en betydelig andel av respondentene ikke føler seg direkte berørt av desinformasjon i den politiske konteksten.

Figur 25. Har slik desinformasjon vært rettet direkte mot deg eller noen du kjenner?

(De som har selv eller kjenner noen som har erfart/hatt mistanke om desinformasjon, (N=1139))

5.2.2. Omfang av desinformasjon

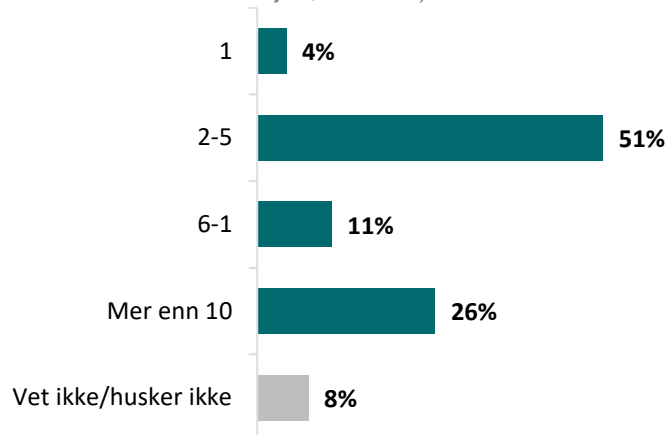
Videre i spørreundersøkelsen er det stilt spørsmål om antall ganger lokalpolitikerne har erfart eller mistenkt desinformasjon i den offentlige debatten.

Flertallet av respondentene som selv har erfart, eller kjenner til at andre har erfart desinformasjon, rapporterer at det har skjedd flere ganger i løpet av sin tid som lokalt folkevalgt. Over halvparten, eller 51 prosent, oppgir at de har erfart eller mistenkt desinformasjon 2-5 ganger i det politiske ordskiftet i løpet av sin tid som lokalt folkevalgt. 1 av 5, eller 26 prosent, oppgir at de har opplevd eller mistenkt

desinformasjon mer enn ti ganger. 11 prosent av respondentene svarer at de har erfart eller mistenkt desinformasjon mellom 6 og 10 ganger.

Det er altså en betydelig stor andel som har opplevd desinformasjon flere ganger. For en mindre andel av respondentene er desinformasjon et mer sjeldent fenomen i deres politiske arbeid, kun 5 prosent av de som har svarer at de har opplevd eller mistenkt desinformasjon, har erfart det bare én gang.

Figur 26. Som lokalt folkevalgt, hvor mange ganger vil du anslå at det har forekommet eller har du hatt mistanke om desinformasjon i det politiske ordskiftet? (De som har selv eller kjenner noen som har erfart/hatt mistanke om desinformasjon, N=1139)

5.2.3. Desinformasjonskanaler

Resultatene viser at sosiale medier og kommentarfelt er arenaer der desinformasjon hovedsakelig blir spredt. Dette er illustrert i figur 27. Blant de som har erfart eller mistenkt desinformasjon, svarer hele 82 prosent at sosiale medier er den arena der desinformasjon foregår. Det var mulig å gi flere svar på dette spørsmålet, og 62 prosent svarer også at kommentarfelt og nettforum er en viktig arena for spredning av desinformasjon. Dette underbygger den stadig økende bekymringen knyttet til at spredning av desinformasjon gjennom sosiale medieplattformer og diskusjonsplattformer på nettet er sårbare for manipulering og spredning av falsk informasjon.

En mindre andel, 22 prosent, oppgir at e-post er en arena der desinformasjon har blitt spredt. Dette tyder på at e-postkommunikasjon også kan være en kanal for spredning av feilinformasjon, selv om den ikke er like dominerende som sosiale medier og kommentarfelt.

Det er også interessant å merke seg at halvparten av de som har erfart desinformasjon svarer at lokal- eller riksdekkende medier er kanaler der folkevalgte erfarer at desinformasjon blir spredt. De kvalitative dybdeintervjuene illustrerer oppfatninger om en for lite kritisk tilnærming av redaktørstyrte medier. Enkelte respondenter opplever at redaktører kan være partiske og politisk aktive selv og bevisst bidra til desinformasjon.

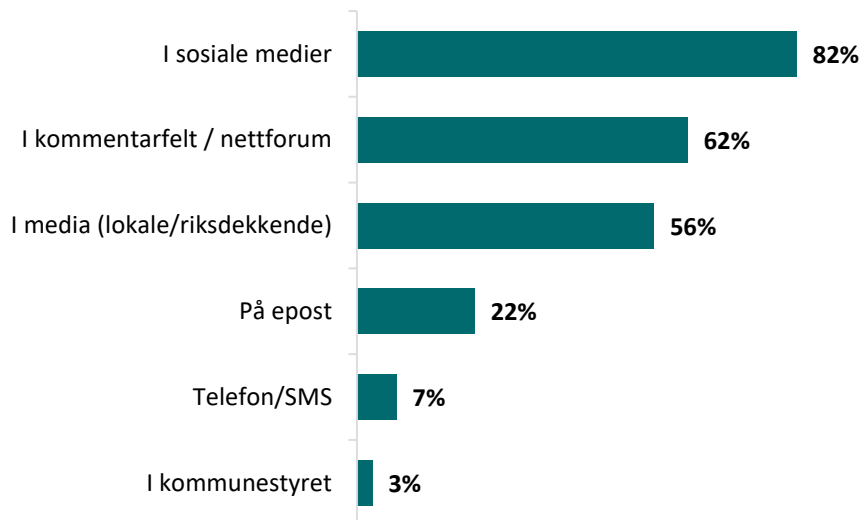
«Media burda ha gravende journalister. De er altfor ukritiske når de publiserer innlegg.»

Dette understreker betydningen av å være oppmerksom på kvaliteten og nøyaktigheten av nyhetsdekningen, da feilinformasjon kan påvirke den offentlige meningsdannelsen gjennom et bredt mediepublikum og bidra til ytterligere spredning av desinformasjon.

Resultatene viser videre at spredning av desinformasjon oppleves som mindre vanlig på arenaer som telefon/SMS, kommunestyremøter, sakspapirer, talerstoler, folkesnakk, politiske møter, debatter, kommunale møter og offentlige steder. På grunn av svært små svarandeler på disse alternativene er

de tatt ut av figur 27. Dette kan enten tyde på at desinformasjon i mindre grad er tilstedeværende på disse arenaene eller at respondentene er mindre oppmerksomme på desinformasjon i disse settingene.

Figur 27. På hvilke arenaer har desinformasjon du kjenner til eller erfart blitt spredt?¹³
(De som har selv eller kjenner noen som har erfart/hatt mistanke om desinformasjon, N=1 139)

5.2.4. Tiltak og bevissthet rundt desinformasjon

For å få innsikt i hva slags tiltak og bevissthet lokale folkevalgte opplever knyttet til desinformasjon er det stilt spørsmål om det er gjort noen tiltak i henholdsvis kommunen/fylkeskommunen og partiet. 40 prosent av de folkevalgte svarer at det ikke er gjort noen tiltak i henholdsvis kommunen/fylkeskommunen, partiet eller fra noen av dem. Det er samtidig en betydelig andel som «ikke vet». 35 prosent svarer dette.

Til sammen er det 23 prosent som svarer at det har blitt gjennomført tiltak mot desinformasjon enten fra kommunen/fylkeskommunen og/eller partiet. De fleste av disse svarer at det har blitt gjort tiltak i partiet (10 prosent), mens 6 prosent som svarer i kommunen/fylkeskommunen. 7 prosent svarer at det har blitt gjennomført tiltak både i kommunen/fylkeskommunen og partiet.

Funn fra de kvalitative dybdeintervjuene avdekker at det er langt mindre fokus på tiltak mot desinformasjon enn hatefulle ytringer og trusler. Gjeldende håndtering ser ut til å dreie seg om en individuell og mer tilfeldig tilnærming for å avdekke og avkrefte desinformasjon. Enkelte kommuner prøver å jevnlig informere innbyggerne for å imøtegå desinformasjon. Begrenset kapasitet i kommunene til å håndtere dette trekkes frem.

«Fylkeskommunen er nok litt mer proff. De har et støtteapparat. Men kommunalt sliter man med ressurser administrativt både med statistikk og faktasjekk.»

«Jeg vet ikke om noen tiltak.»

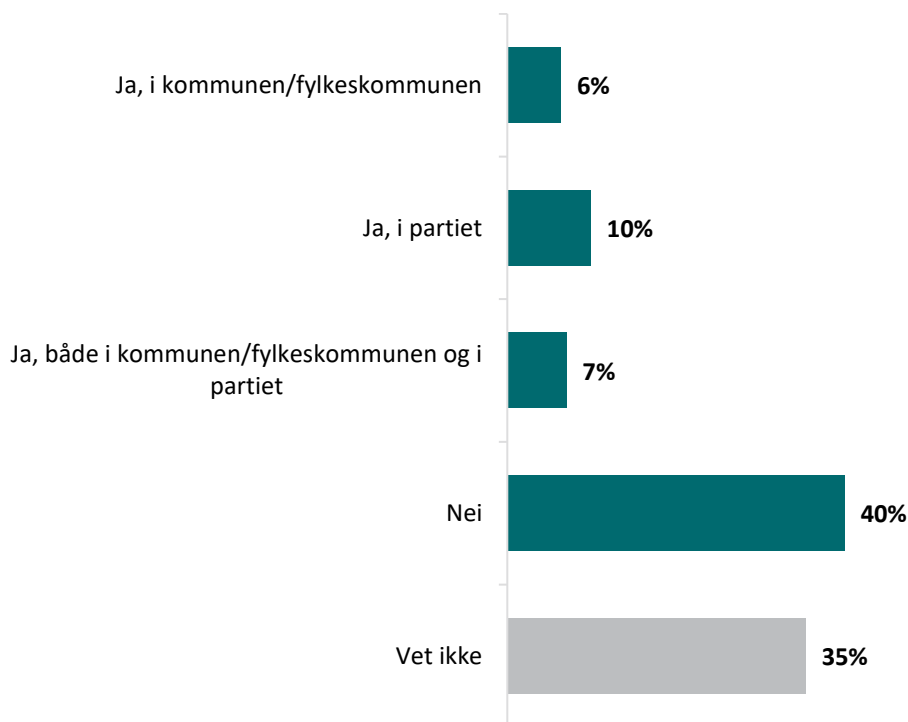
«Vi har ingen faste rutiner. Vi har et fysisk trykt infoskriv som kommer ut en gang i måneden der vi prøver å korrigere desinformasjon og gi generell informasjon. Ellers er det lokalpolitikere

¹³ Svaralternativer med 2 prosent eller mindre har blitt fjernet fra figuren. Disse er: I sakspapirer, fra talerstol, folkesnakk, i politiske møter, i debatt, i kommunale møter, i sosiale settinger/på offentlig sted annet, vet ikke og ønsker ikke svare

som er med på å rydde opp på Facebook og si at «dette stemmer ikke» og viser til planer og dokumenter. Så de tar ansvar der, men ingen systematikk.»

Disse funnene tyder muligens på en manglende bevissthet rundt temaet i lokalpolitikken, og at desinformasjon med fordel kan få større plass i kommunene/fylkeskommunene og partiene, særlig fordi mer enn 1 av 3 anser det som et problem i det politiske ordskiftet lokalt.

Figur 28. Er det gjort noen tiltak i din kommune/fylkeskommunen eller parti for å øke bevissthet og kunnskap knyttet til desinformasjon slik det er omtalt i denne undersøkelsen? (N=2245)

Videre ble det stilt spørsmål om *hvilke tiltak* som har blitt gjennomført i kommunen/fylkeskommunen eller partiet for å øke bevisstheten rundt desinformasjon. Kun de folkevalgte som på forrige spørsmål svarte at det var innført tiltak (illustrert i figur 30) fikk dette oppfølgingsspørsmålet.

Figur 29. viser at 2 av 3, eller 66 prosent svarer at det har blitt gitt felles informasjon, enten skriftlig eller gjennom møter. Halvparten så mange, eller 34 prosent, svarer at det har blitt gjort tiltak for å øke bevisstheten rundt temaet gjennom kurs eller annen opplæring. Det var mulig å krysse av på flere svaralternativer på dette spørsmålet.

16 prosent svarer at de har opplevd at det har blitt gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser knyttet til desinformasjon. Dette kan for eksempel innebære identifisering av sårbarheter i ulike kommunikasjonskanaler. Videre er det et mindre antall respondenter, 8 prosent, som oppgir at de har gjennomført digitale tester som involverer simulerte situasjoner der man undersøker folks evne til å gjenkjenne og unngå ukjente lenker eller potensielt skadelige handlinger på nettet. Slike tester kan

bidra til å øke bevisstheten om digitale sikkerhetsrisikoer og styrke motstandsdyktigheten mot desinformasjon på nettet. 13 prosent vet ikke hvilke tiltak for økt bevissthet som er gjennomført.

Figur 29. Hvilke tiltak er gjort for å øke bevissthet og kunnskap om desinformasjon i kommunen/fylkeskommunen/partiet?

(De som svarer at det har blitt gjort tiltak i deres kommune/fylkeskommune for å øke bevissthet og kunnskap knyttet til desinformasjon, n=562)

6. Kvalitative intervjuer

Ulike perspektiver fra dybdeintervjuer med folkevalgte har blitt løftet frem underveis i rapporten, der det er relevant. I denne delen av rapporten oppsummeres funnene fra den kvalitative studien Ipsos har gjennomført som et tillegg til spørreundersøkelsen. Den kvalitative delen består av fem dybdeintervjuer med folkevalgte som også har deltatt i den kvantitative undersøkelsen. Hensikten med dybdeintervjuene er å gi en dypere og mer nyansert forståelse rundt resultatene knyttet til hatefulle ytringer, trusler og desinformasjon fra den kvantitative undersøkelsen.

6.2. Et hardere offentlig ordskifte

Det politiske ordskiftet oppleves som hardere enn tidligere, og da spesielt fra personer og grupperinger utenfor det politiske miljøet. Informantene i studien har lengre erfaring som folkevalgte og har notert seg den tydelige endringen over tid.

«Saker som er viktige, sterke interesser da bruker folk i dag sterkere virkemidler enn før. Det virker som om det blir brukt sterkere skriftlige anklager enn slik det var da jeg startet.»

Det oppleves å være relativt få og typisk lokale personer eller grupperinger som fremsetter hatefulle ytringer og trusler. Disse kan likevel være svært belastende for folkevalgte i det offentlige ordskiftet. Hatefulle ytringer og trusler ser ut til å være særlig utbredt i forkant av valg eller i forbindelse med konkrete saker. Eksempler på saker som kan vekke sterke følelser er mangfold, integrering, miljø, vindkraft og strømpriser.

Hypoteser de folkevalgte har om motivasjonen hos personene som fremsetter hatefulle ytringer og trusler spenner fra ønske om oppmerksomhet til å ville kneble meninger og stilne diskusjon.

«Det er fristende for folk å få en arena hvor du er synlig og får masse likes og kommentarer. Så mange lokkes til å oppsøke politikere for å få mye respons. De får ikke samme respons når de legger ut ting på sin egen vegg.»

Det er noe variabelt hvordan det politiske ordskiftet mellom folkevalgte oppleves i ulike sammenhenger.

Dybdeintervjuene avdekker eksempler på at politiske debatter har vært så ubehagelig at folkevalgte har blitt redde for å delta videre i spesielt betente saker. Andre eksempler viser til trusler fra partifeller for å sikre at man retter seg etter «partipisken».

6.2.1. Facebook er en sentral kanal for hatefulle ytringer og trusler

Hatefulle ytringer og trusler fremsettes i første rekke på Facebook og i kommentarfeltene i lokalmedia ifølge de folkevalgte. Det oppleves at publikum tillater seg å skrive mer på Facebook og i kommentarfelt enn de ville ytret muntlig eller i andre skriftlige kommunikasjonskanaler med de belastninger det medfører for de folkevalgte.

«På Facebook kan folk skrive ting som er utenfor det som er akseptabelt.»

«Vi har hatt en veldig krevende sak som gjorde at folk til slutt ikke orker å bruke Facebook lenger. Det å sitte der helt forsvarsløs er veldig krevende.»

6.2.2. Ønskelig med et større fokus på «Vær-Varsom plakaten» hos lokalmediene

Lokale medier er også arenaer hvor det formidles hatefulle ytringer til og av folkevalgte. Polarisering og dramatik nevnes som strategiske grep av lokalmediene for å sikre klikk og konsum av egne medieprodukter. Det er ønskelig med et sterkere fokus på «Vær-Varsom plakaten» hos lokalmediene sett fra de folkevalgtes ståsted. En mer kritisk redaksjon og balansert fremstilling i lokalmediene kan bidra til å bremse den negative utviklingen.

6.2.3. Hatefulle ytringer og trusler fremsettes også i andre kanaler

De folkevalgte oppgir at de i tillegg til å oppleve hatefulle ytringer og trusler på Facebook, lokalmedia og i det politiske ordskiftet også mottar hatefulle ytringer og trusler i brev, på SMS og e-post blant annet. Totaliteten av dette er svært utfordrende.

«Jeg har fått konkrete drapstrusler og jevnlig anonyme brev med stygge påstander og dårlig skjulte trusler som «det kommer konsekvenser. Det var i fylkespolitisk sammenheng jeg fikk drapstrussel.»

Det pekes på som viktig å ta hatefulle ytringer og trusler på alvor og ikke møte dette med taushet. Alvorlige saker knyttet til trusler anmeldes eller vurderes anmeldt til politiet. Representanter for overordnede nivåer i det politiske systemet som ordførere eller fylkesordførere anmelder gjerne på vegne av andre berørte folkevalgte. Det er ikke alltid at den som selv er berørt tenker på å anmelde forholdet til politiet.

«Det var fylkesordføreren som anmeldte på vegne av meg og det ble kjørt gjennom systemet. Jeg fikk høre underveis og fikk spørsmål om jeg trengte hjelp, så det var greit håndtert.»

At politiet tar direkte kontakt med lokale personer som fremsetter hatefulle ytringer og trusler ser ut til å være særlig effektivt for å stoppe aktiviteten. Den samme tilnærmingen oppgis også å være effektiv i

mindre alvorlige saker hvor den folkevalgte selv ikke er engstelig for å ta direkte kontakt. Det kan for eksempel være når enkeltpersoner i lokalmiljøet som fremsetter hatefulle ytringer.

«Politiet hadde tatt kontakt, så da ba han om unnskyldning.»

«Ta en prat, så ordner det seg i 99% av tilfellene.»

Ekstra grep for å sikre trygghet på fysiske politiske arenaer som rådhus nevnes eksempelvis som øvrige nødvendige tiltak hvilket viser alvorlighetsgraden av problematikken.

«Vi har hatt en beredskap med en patrulje i nærheten. Har en alarmknapp og følger med på hvem som kommer inn døra på rådhuset.»

6.2.4. Behov for enda mer støtte knyttet til belastninger fra hatefulle ytringer og trusler

Det oppleves å være et godt opplegg for informasjon om hatefulle ytringer og trusler i form av kurs og foredrag både fra KS Folkevalgtprogram, politiet og PST. Regelverk rundt tematikken i det politiske ordskiftet og i gruppemøter oppfattes som et nyttig verktøy. Temaet debatteres stadig i politiske møter og bevisstheten rundt utfordringene med hatefulle ytringer og trusler fremstår som høy.

«Hatt besøk av PST og kontakt med politiet. Det har vært tema i folkevalgtopplæringen i regi av KS. Her har vi lært om hvordan man skal oppføre seg for å takle hatefulle ytringer og trusler.»

Oppfølgingen av folkevalgte som opplever hatefulle ytringer og trusler ser ut til kunne bli enda bedre. Dette gjelder både konkrete saker, men også når det gjelder totaliteten av problemet over lengre tid. I noen tilfeller kan utfordringene være innad i det politiske miljøet. Det kan da fremstå uklart for de folkevalgte hvor de kan henvende seg for bistand i disse tilfellene. Det kan oppleves som svært utfordrende å stå alene i disse situasjonene ifølge de folkevalgte.

«Da kom leder av nominasjon og skrev til meg at om jeg ikke trakk meg fra lista ville det blir så ubehagelig for meg at jeg måtte vurdere om jeg klarte å stå i det. Lokalt prøvde de å finne ut av det, men de hadde alliert seg litt med de sentralt, og de sentralt gjorde ingenting. Jeg prøvde i et halvt år, jeg trakk meg fra lista, jeg orket ikke, var ikke verdt det, jeg har familie og dette var en krig. Helsa er viktigere enn å bli utsatt for massive greier. Det burde jo absolutt vært et apparat i kommunen som kunne bistått. Det sitter jo representanter som er utsatt»

Flere ønsker støtte til blant annet mediehåndtering og de emosjonelle sidene knyttet til hatefulle ytringer og trusler. Dette ser ut til særlig å gjelde ordførere/fylkesordførere som er spesielt utsatt. Ordførere/fylkesordførere må også ofte bistå andre folkevalgte uten å nødvendigvis føle at de har en riktig bakgrunn for denne rollen.

«Å bli ordfører skjer over natta. Du går ikke på skole eller får medietrening. Ikke noe kurs om å håndtere dette og stå i vanskelige saker eller snakke med politiet. Jeg har folk som gråter på kontoret mitt. Jeg har ingen faglig bakgrunn eller innsikt. Det hadde vært en enorm styrke å ha litt opplæring i hvordan håndtere kriser. Store som små. Media, utagerende innbyggere og andre politikere.»

Folkevalgte savner forberedelse og bistand til håndtering av en totalitet av utfordringer rundt hatefulle ytringer og trusler som inntreffer samtidig. Kommunene ser i mange tilfeller ut til å ha begrensede ressurser til å følge opp dette selv.

6.2.5. Effekter av hatefulle ytringer og trusler

De folkevalgte er klare på at noe må man tåle som folkevalgt, men at grensene stadig tøyes. Spesielt krevende oppleves det når hets og trusler vinkles personlig og ikke lenger er på et saklig nivå. Det oppleves som svært belastende å stå i hatefulle ytringer og trusler i flere kanaler over lengre tid. Det nevnes som betenkelig at det i andre yrker ville vært helt uakseptabelt å stå i en situasjon med hets og trusler som det folkevalgte gjør. For én av informantene har belastningen blitt så stor at den folkevalgte nå slutter med sitt politiske virke.

Hatefulle ytringer og trusler fører til utfordringer med deltagelsen i det politiske systemet ifølge de folkevalgte. Frafallet av folkevalgte som følge av belastningen er bekymringsfullt, men også rekruttering av særlig de unge, kvinner og mer sårbare stemmer inn i politikken er bekymringsverdig. Dette kan føre til at de som til sist orker å være lokalt folkevalgte, ikke utgjør et snitt av befolkningen.

«Ingen tvil om at det er et demokratisk problem. At en sliter med rekruttering inn i politikken på grunn av at ordskiftet har blitt så hardt. Det er ikke redaktørstyrte meninger på Facebook som gjør at det blir veldig ufiltrert og krevende for mange å stå i. Særlig unge kvier seg for å ta verv hvor de blir eksponert. Det er bekymringsfullt. Det er viktig å gjøre noe med dette.»

«Det har blitt vanskeligere å rekruttere. Det er en kabal med familieliv og livet. Du skal tørre å stå på talerstolen. På toppen av det så kommer Facebook og lokalavisa. De under 40 år vil ikke det. Det har ofte små barn. De vil ikke gå rundt og grue seg til å gå i butikken etter oppslag i lokalavisa. Det er jo noe som gjør at unge ikke vil. Det blir et snevert spekter av de som styrer lokalpolitikken. Det blir lite representativt for befolkningen.»

6.2. Om desinformasjon

Det er ikke gitt en definisjon på desinformasjon i forkant av dybdeintervjuene, slik det ble gjort i den kvantitative undersøkelsen. I dybdeintervjuene er det lagt vekt på å få en dypere og bredere forståelse for hvordan desinformasjon oppfattes og defineres.

6.3.1. Desinformasjon som politisk verktøy

Dybdeintervjuene avdekker at desinformasjon kan benyttes bevisst som et «politisk verktøy» av folkevalgte for å ramme politiske motstandere. Det kan også være et virkemiddel for å oppnå eller konsolidere makt og posisjoner. Desinformasjon oppleves ikke nødvendigvis som et nytt fenomen. Noen av de folkevalgte forteller om andre folkevalgte som har benyttet desinformasjon som et bevisst politisk verktøy i årtier. Desinformasjon blant folkevalgte kan foregå på de ulike politiske arenaene i tillegg til i sosiale medier og lokalmedia.

«Jeg har opplevd at lokal folkevalgt i opposisjon har fremsatt løgn for å sette noen i et dårlig lys. Helt bevisst og gjentakende.»

«I valgkamp er det personer som driver bevisst med desinformasjon, så da prøver vi å kaste lys på andre sider av saken. Er det et leserinnlegg så skriver vi gjerne svar, men Facebook går det ikke an å ha oversikt over.»

6.3.2. Spredning av desinformasjon som følge av manglende kunnskap

Desinformasjon som følge av manglende kunnskap forbindes gjerne med personer eller grupperinger utenfor det politiske miljøet som kan spre desinformasjon, typisk på Facebook, for å støtte saker eller partier. Folkevalgte kan videre støtte denne typen desinformasjon selv om man er klar over at informasjonen er uriktig; fordi man «driver jo valgkamp».

I samtalene kommer det også frem eksempler på opplevd publisering av desinformasjon i lokale redaktørstyrte medier. I den forbindelse så savnes det enda mer kritisk tilnærming hos lokalmediene.

«Jeg kontaktet redaktøren i lokalavisen om de falske påstandene om meg. De la seg helt flate og jeg fikk en egen redaksjonell artikkel. Klikk-hungeren til media. Det er brød og sirkus. Folk klikker på det som er dramatisk. Vi får ikke de analytiske og dybdegående artiklene lenger. Det er ikke bra.»

6.3.3. Desinformasjon oppleves først og fremst som en lokal utfordring

Desinformasjon oppleves i hovedsak som et lokalt problem. Det er lokale folkevalgte, lokale personer eller grupperinger utenfor det politiske miljøet og lokalmedia som oppfattes å være kjernen i problemet.

«Jeg oppfatter desinformasjon som ganske utbredt. Det skjer lokalt her hos oss at det blir spredd informasjon. Skriftlige kilder som fremstilles feil på Facebook. Om folk hadde gått i dybden så hadde jo mange funnet ut at det ikke stemmer, men mange trykker liker.»

Samtidig så indikerer noen informanter at aktører i fremmede land muligens kan stå bak desinformasjon i noen tilfeller. Hensikten oppfattes i så tilfelle å være et ønske om å øke konfliktnivået samt å undergrave myndighetene.

«Jeg tenker at den del av desinformasjonen som skjer kan for eksempel være av russiske aktører som sprer det for å skape og stimulere til mer desinformasjon uten at de som blir påvirket skjønner det. Vi har jo sett under Ukraina-konflikten, en viss gruppe nordmenn har blitt ukritiske støttespillere til Russland. Så de vil nok også påvirke norske valg, øke konfliktnivå, og undergrave myndighetene uansett hvem som sitter ved makta. Bevissthet og kunnskap er det viktigste.»

6.3.4. Håndtering av desinformasjon

Mye tidsbruk kan gå med til å undersøke faktiske forhold og avkrefte desinformasjon både i det politiske ordskiftet og ovenfor velgerne. Individuelle grep for å avdekke og imøtegå desinformasjon ser ut til å være gjeldende håndtering. Som for hatefulle ytringer og trusler, så understrekes det som svært viktig å aldri møte desinformasjon med taushet.

«Vi har faktisk.no og enkelte medier som har egne opplegg på det. Så det er en måte å gjøre det på, men jeg tror ikke de fleste benytter seg av det. Vanlige folk tror jeg ikke er bevisst på den muligheten.»

Mer åpenhet, bevissthet, kunnskap og holdningsarbeid trekkes frem som viktig når det gjelder utfordringer med desinformasjon. Det savnes en mer strukturert tilnærming og mer informasjon knyttet til desinformasjon. Arbeidet med desinformasjon bør ikke bare rettes mot de folkevalgte, men også mot mediene og befolkningen, ifølge de folkevalgte.

Effektene av desinformasjon oppfattes som uheldige ettersom det kan redusere velgernes tillit til de folkevalgte, det politiske systemet og dermed demokratiet.

«Innbyggerne tenker jo at det er ingen røyk uten ild og at det kan ligge noe i det. Man har jo litt handicap rundt troverdighet når du er politiker. Når det foregår et ordskifte basert på om man lyver eller ikke, så vil ikke folk søke seg inn i politikken.»

Det råder en oppfatning om at det særlig er eldre, både folkevalgte og personer utenfor det politiske miljøet, som skaper utfordringer med hatefulle ytringer, trusler og desinformasjon. Dette ser ut til å

være særlig tilfelle når det gjelder aktivitet på Facebook, som anses som den fremste kanalen for slik negativ oppmerksomhet og informasjonsdeling:

«I debatter er det viktig å tenke at vi som politikere påvirker alle med vår retorikk. Jeg styrer en politisk debatt for ungdomsskolen, de er veldig snille og rause med hverandre. Men når du ser hva 50-70-åringene skriver på Facebook, da kan du lure på om det kan bli mye styggere.»

7. Oppsummering

Denne undersøkelsen har sett på hvordan lokale folkevalgte i Norge oppfatter og opplever hatefulle ytringer, trusler og desinformasjon i kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsen har hatt en bred tilnærming og har utforsket ulike områder knyttet til disse temaene. Dette har resultert i et omfattende bilde av hva en del lokalpolitikere utsettes for og opplever.

Resultatene viser at en stor andel lokalpolitikere i Norge opplever å bli utsatt for hatefulle ytringer i løpet av sin tid som folkevalgt, og at en del utsettes for mer konkrete og alvorlige trusler. Folkevalgtes erfaringer og oppfatninger omkring desinformasjon synes å være tett på det lokale kontekst – både når det gjelder saker og aktører. Det er noe folkevalgte synes å ha erfaring med i sitt daglige virke. Det ser ut til at det i større grad oppleves som en lokalpolitisk utfordring, at det benyttes som et politisk verktøy, og i mindre grad at det konstruert av internasjonale aktører og andre stater. Det lokale kan gjøre det lettere å både oppdage, undersøke og imøtegå desinformasjon, sammenlignet med den type desinformasjon PST omtaler i sine trusselvurderinger.

At politikere som deltar i det offentlige ordskiftet blir utsatt for hatefulle ytringer, trusler og forsøkt påvirket med feilaktig informasjon kan være en trussel for demokratiet og rekrutteringen til lokalpolitikken. Individuelt har slike opplevelser også et subjektivt element. Det varierer hvor alvorlig det oppleves og hvordan en påvirkes psykisk. Det er et viktig perspektiv å ha med når kommuner og fylkeskommuner skal utvikle tiltak for å forebygge og håndtere utfordringer som er belyst i denne rapporten-

Vedlegg 1. Fordeling av fylke- kommunerepresentanter

Tabell. V.1.1. Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter kjønn

Kjønn	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Menn	60	5557	59	1317
Kvinner	40	3799	41	901

Tabell. V.1.2. Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter aldersgrupper

Aldersgrupper	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
18-29 år	10.7	998	2.9	66
30-39 år	16.3	1524	8.6	193
40-49 år	27.1	2529	16.6	372
50-59 år	25.8	2412	32.3	724
60 år eller eldre	20.1	1879	39.6	889

Tabell. V.1.3. Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter landsdel

Landsdel	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Oslo	0.6	59	4.6	103
Østlandet uten Oslo	36.4	3402	36.6	822
Vestlandet	26.2	2249	26.6	597
Midt-Norge	19	1773	16.2	364
Nord-Norge	17.7	1653	16	358

Tabell. V.1.4. Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter partitilhørighet

Partitilhørighet	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Arbeiderpartiet	27.64	2583	28.8	646
Fremskrittspartiet	7.5	701	7.3	164
Høyre	15.92	1488	16.8	377
Kristelig folkeparti	4.4	411	4.5	101
Senterpartiet	24.24	2265	18.2	409
Sosialistisk Venstreparti	4.91	459	6.3	142
Venstre	2.83	264	3.2	72
Andre lister	9.24	863	10.6	238
Miljøpartiet de Grønne	3.32	310	4.2	95

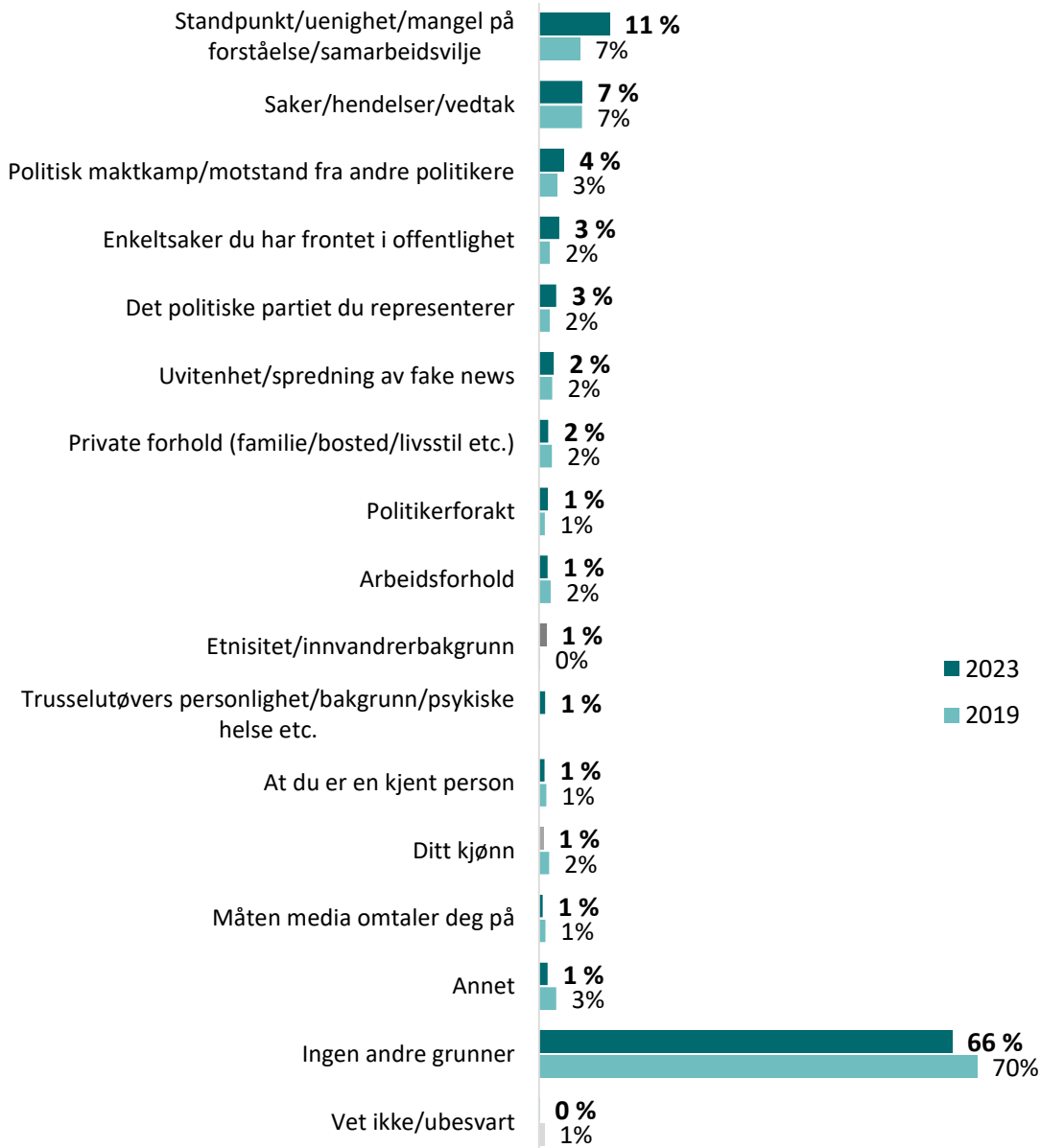
Vedlegg 2. Feilmarginer

Antall observasjoner	Prosentresultat							
	1/99	5/95	10/90	15/85	20/80	30/70	40/60	50/50
50	2.8	6	8.3	9.9	11.1	12.7	13.6	13.9
100	2	4.3	5.9	7	7.8	9	9.6	9.8
135	1.7	3.7	5.1	6	6.7	7.7	8.3	8.4
150	1.6	3.5	4.8	5.7	6.4	7.3	7.8	8
170	1.5	3.3	4.5	5.4	6	6.9	7.4	7.5
200	1.4	3	4.2	4.9	5.5	6.4	6.8	6.9
300	1.1	2.5	3.4	4	4.5	5.2	5.5	5.7
335	1.1	2.3	3.2	3.8	4.3	4.9	5.2	5.4
400	1	2.1	2.9	3.5	3.9	4.5	4.8	4.9
500	0.9	1.9	2.6	3.1	3.5	4	4.3	4.4
600	0.8	1.7	2.4	2.9	3.2	3.7	3.9	4
778	0.7	1.5	2.1	2.5	2.8	3.2	3.4	3.5
800	0.7	1.5	2.1	2.5	2.8	3.2	3.4	3.5
813	0.7	1.5	2.1	2.5	2.7	3.2	3.4	3.4
900	0.7	1.4	2	2.3	2.6	3	3.2	3.3
1000	0.6	1.4	1.9	2.2	2.5	2.8	3	3.1
1600	0.5	1.1	1.5	1.7	2	2.2	2.4	2.5
3000	0.4	0.8	1.1	1.3	1.4	1.6	1.8	1.8
5000	0.3	0.6	0.8	1	1.1	1.3	1.4	1.4
5347	0.3	0.6	0.8	1	1.1	1.2	1.3	1.3
6500	0.2	0.5	0.7	0.9	1	1.1	1.2	1.2

Prosentresultat pluss/minus feilmarginen i tabellen angir et intervall som med 95% sannsynlighet inneholder det sanne resultatet

Vedlegg 3. Detaljerte svaralternativer Q9

Er det noen andre grunner du mener kan være viktige for at du ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, N=342. Viser kun svaralternativene med minst 1 prosent for 2023).

Referanser

- Bjørger, T., Thomassen, G., & Strype, J. (2021). *Trakkassering og trusler mot politikere*. Oslo: Politi­høgskolen.
- FFI. (2022). *Scenarier for uønsket påvirkning i forbindelse med norske valg*. Forsvarets forskningsinstitutt.
- Holter, C. R. (2018). *Kampen om sannheten - En narrativ analyse av virkelighetsforståelsen til avsendere bak hatefulle ytringer*. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Ipsos. (2019). *Forebygging og håndtering av hat og trusler mot folkevalgte*. Oslo: Kommunesektorens organisasjon (KS).
- Ipsos. (2019). *Hat og trusler mot folkevalgte*. Oslo: Kommunesektorens organisasjon (KS).
- Ipsos. (2020). *Hatefulle ytringer og trusler mot lokale folkevalgte - Rettslige rammer, rettspraksis og kommunesektorens praksis*. Oslo: Ipsos.
- LDO. (2015). *Hatytrihnger og hatkriminalitet*. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet .
- Lovdata. (2009). *Lov om straff (straffeloven), Annen del. De straffbare handlingene. Endret ved lov 19.06.2009 nr. 74*.
- Lovdata. (2018). *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven). LOV-2018-06-22-83*. https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2018-06-22-83/KAPITTEL_3-1#%C2%A75-1 .
- NOU. (2022:9). *En åpen og opplyst offentlig samtale - Ytringsfrihetskommisjonens utredning*. Oslo: Kultur- og likestillingsdepartementet.
- Oppøyen, M. S. (2022). *En av fem opplever diskriminering, Livskvalitetsundersøkelsen 2021*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- PST. (2023). *PSTs nasjonale trusselvurdering 2023*.
- SINTEF. (2019). *På leting etter utenlands informasjonspåvirkning*.